

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนบ้านเหล่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับเนื้อหา ดังนี้

1. แนวคิดการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. การดำเนินงานการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.1 การให้บริการชุมชน
 - 2.2 การรับความช่วยเหลือจากชุมชน
 - 2.3 การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น
 - 2.4 การดำเนินงานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 2.5 การจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ
 - 2.6 การประชาสัมพันธ์
3. กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนา
 - 3.1 การประชุมระดมความคิด
 - 3.2 การเสริมสร้างการมีส่วนร่วม
4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
5. บริบทโรงเรียนบ้านเหล่า
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อการพัฒนาโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ สิ่งของ แรงงานและอื่น ๆ ตลอดทั้งการให้ความร่วมมือต่าง ๆ แก่โรงเรียน ดังนั้นการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นและสำคัญยิ่งที่โรงเรียนต้องดำเนินการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแสวงหาทรัพยากรทางการศึกษา มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีคุณภาพสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและ

ชุมชน ซึ่งในกระบวนการจัดการบริหารเป็นการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน
 อย่างเป็นระบบดังนี้ ขั้นวางแผน ขั้นจัดรูปแบบงานขั้นการจัดคน ขั้นติดต่อประสานงาน ขั้น
 รายงานผลการดำเนินงาน และขั้นงบประมาณ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันทุกขั้นตอน
 การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาภารกิจ
 ของโรงเรียนและเป็นงานที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันมีลักษณะที่เป็น
 ความสัมพันธ์ 2 ทาง คือ ทั้งโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ โรงเรียนกับชุมชน
 จึงเกี่ยวพันกับการดำเนินการเพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทการให้บริการชุมชนและการ
 ได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนได้อย่างเต็มที่ โดยทั่วไปแล้วงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ
 ชุมชนมีขอบข่ายครอบคลุม 6 งาน คือ งานการให้บริการชุมชน งานการได้รับความช่วยเหลือ
 สนับสนุนจากชุมชน งานการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ งานเกี่ยวกับ
 คณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารและบุคลากรครูทุกคนในสถานศึกษา จะต้องวางแผนการ
 ปฏิบัติงานตามขอบข่ายของงานทั้ง 6 นี้ ให้ครอบคลุมและต่อเนื่องเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายการ
 ปฏิบัติงานด้านนี้ของสถานศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนา
 คุณภาพของโรงเรียน (รุ่ง แก้วแดง. 2541 : 10) ซึ่งแนวทางการดำเนินงานการพัฒนา
 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนบ้านเหล่า ได้นำกระบวนการ PDCA มี 4
 ขั้นตอนของวงจรวงล้อเดมมิ่งที่พัฒนาโดย ดร.ซีวฮาร์ท ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan) 2) การนำ
 แผนไปสู่การปฏิบัติ (Do) 3) การตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน (Check) และ 4) การปฏิบัติการ
 แก้ไข (Action) (วีรพงษ์ เอลิมจิระรัตน์. 2547 : 56) มาเป็นกรอบแนวคิดในการทำวิจัยโดยยึด
 ขอบข่ายและภารกิจงานตามที่กำหนดในกฎกระทรวงศึกษาธิการ ตามแนวทางการกระจาย
 อำนาจการบริหารงานในสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 6 ด้าน
 (รุ่ง แก้วแดง. 2541 : 10) มาใช้เป็นกรอบในการวิจัยการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ
 ชุมชน กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านเหล่า โดยมีความสอดคล้องกับแนวทางการกระจายอำนาจการ
 บริหารและการจัดการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 30 - 49) ได้ให้แนวทางการกระจาย
 อำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและ
 โรงเรียนตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัด
 การศึกษา พ.ศ. 2550 ด้านการบริหารงานวิชาการ ข้อ 1.6 ขอบข่ายการดำเนินงานของสำนักงาน
 เขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียน 1.6.13 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับ
 โรงเรียน และองค์กรอื่น 1.6.14 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัว
 องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ดังนี้

การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับโรงเรียน และองค์กรอื่น

1. บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1.1 ร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรอื่นในการพัฒนางานวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน

1.2 ส่งเสริมให้โรงเรียนร่วมมือในงานพัฒนาวิชาการ

1.3 เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตลอดจน

ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน ศิลปะ วัฒนธรรมของชุมชน

1.4 ประสานงานระหว่างโรงเรียน ชุมชน หน่วยงาน ส่วนราชการต่าง ๆ และ ภาคเอกชน เพื่อให้โรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการให้บริการแก่ชุมชน หน่วยงานส่วนราชการและการ พัฒนาท้องถิ่นนั้น

1.5 การดำเนินการตาม 1 ถึง 4 โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเขตพื้นที่ การศึกษา

2. บทบาทและหน้าที่ของโรงเรียน

2.1 ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญา ท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2.2 เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตลอดจน ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน และมี ส่วนในการพัฒนา ชุมชนและท้องถิ่น

2.3 ให้บริการด้านวิชาการที่สามารถเชื่อมโยงหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร กับแหล่งวิชาการในที่อื่น ๆ

2.4 จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการสร้างความสัมพันธ์ อันดีกับศิษย์เก่า การประชุมผู้ปกครองนักเรียน การปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน การร่วมกิจกรรมกับ สถาบันการศึกษาอื่น เป็นต้น

2.5 ขอบข่ายงานสัมพันธ์ชุมชน งานสัมพันธ์ชุมชนนั้นเป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่สำคัญต่อการบริหารงานของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนจะต้อง ให้ความสนใจ และนำไปปฏิบัติ ในการระดมทรัพยากรทางความคิดและทุนทรัพย์จากชุมชนมา ช่วยในการพัฒนาโรงเรียน โดยมีขอบข่ายงาน ดังนี้

2.5.1 งานกรรมการสถานศึกษา เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง ชุมชน ใน รูปของคณะกรรมการที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการร่วมพัฒนาโรงเรียนเพื่อให้เด็กเรียนมีการพัฒนาที่ดีขึ้น

2.5.2 งานสานสัมพันธ์ งานที่ต้องการให้มีการรับข่าวสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและงานต่าง ๆ ที่ชุมชนและโรงเรียนได้ร่วมกันจัดขึ้นเพื่อเป็นการพัฒนาท้องถิ่นและส่งผลถึงการพัฒนาโรงเรียน

2.5.3 งานเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นงานที่ต้องประสานกับผู้ปกครองเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้มีศักยภาพ และรวมถึงการแก้ปัญหาร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียน

2.5.4 งานทุนทรัพย์เพื่อการพัฒนาการศึกษา งานที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาทุนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดทุนทรัพย์ที่ส่งผลถึงการพัฒนาผู้เรียนอีกทั้งเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้รับความเดือดร้อนทั้งในส่วนของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม หรือเกิดภาวะเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศ

2.6 บทบาทของงานสัมพันธ์ชุมชน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน และมีส่วนในการพัฒนา ชุมชนและท้องถิ่น ควรดำเนินการดังนี้

2.6.1 มีหน้าที่ประชาสัมพันธ์งานของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ

2.6.2 เยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อช่วยเหลือติดตามพฤติกรรมของนักเรียน

2.6.3 ช่วยประสานงานกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.6.4 นำคณะครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น

2.6.5 จัดทำจุลสาร แผ่นพับ ประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้ชุมชนทราบ

2.6.6 เชิญกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประชุม

2.6.7 จัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ชุมชน

ต้องการ

2.6.8 ดำเนินการตามโครงการเยี่ยมบ้านเพื่อติดตามนักเรียน

2.6.9 เข้าร่วมกิจกรรมงานประเพณีต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน

2.6.10 ให้บริการสถานที่อุปกรณ์ของสถานศึกษาแก่ชุมชน และหน่วยงาน

ต่าง ๆ ที่มาขอใช้บริการ

การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานสถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

1. บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1.1 ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 จัดให้มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ การเพิ่มความพร้อมให้กับบุคคล
ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กร
วิชาชีพสถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่ร่วมจัดการศึกษา

1.3 ส่งเสริมสนับสนุนบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น เอกชน องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบัน
สังคมอื่นมีความพร้อมในการจัดการศึกษา

1.4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชนองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถาน
ประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

1.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบัน
สังคมอื่น ได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการตามความเหมาะสม

1.6 เตรียมการรองรับการจัดการศึกษาโดยบุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงาน
ครอบครัว สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาโดยการจัดเทียบโอนความรู้และ
ประสบการณ์ ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1.7 ส่งเสริมให้โรงเรียนมีศักยภาพในการให้บริการบุคคล ครอบครัวชุมชน องค์กร
ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถาน
ประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น เพื่อจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

1.8 จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคลครอบครัวองค์กร
หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2. บทบาทและหน้าที่ของโรงเรียน

2.1 ประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ
และสถาบันสังคมอื่น ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 จัดให้มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ การเพิ่มความพร้อมให้กับบุคคล
ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน
ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่ร่วมจัดการศึกษา

2.3 ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันทางสังคม
อื่นร่วมกันจัดการศึกษาและใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

2.4 ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

2.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการตามความเหมาะสมและจำเป็น

2.6 ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่าการบริหารโรงเรียนเป็นการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ และรอบคอบ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นความร่วมมือของบุคคลภายในองค์กร ชุมชน เพื่อให้ได้รับความร่วมมือเป็นประโยชน์ในการจัดบริการด้านการศึกษา การบริหารจัดการภายในที่ครอบคลุมการบริหารงานเพื่อให้การดำเนินงานดำเนินไปโดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยสิ่งแวดล้อม บุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายด้วยความเรียบร้อยเกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียน

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน คือ โรงเรียนและชุมชนมีบทบาทต่อกันเพื่อให้การสนับสนุนในด้านการจัดการศึกษาและเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและโรงเรียน โรงเรียนก็จะได้รับความร่วมมือจากชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งคน ทั้งทรัพยากรของชุมชน ก็ได้รับการพัฒนาความสัมพันธ์ เป็นการติดต่อสื่อสารที่เชื่อมโยง เอื้อประโยชน์ต่อกันและกัน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารและครูในโรงเรียนใช้ในการติดต่อสื่อสาร และสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชน เพื่อให้มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้มีผู้กล่าวดังนี้

สุเทพ ทองประดิษฐ์ (2545 : 11-12) ให้ความเห็นว่า หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เนื่องจากการสร้างสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นงานที่โรงเรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับชุมชนไม่ว่าจะโดยการออกไปหาชุมชน หรือนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน การดำเนินต้องมีการวางแผนจัดดำเนินงานอย่างรอบคอบ และตั้งใจจริง หลักเกณฑ์ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนควรมีดังนี้

1. ต้องดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมา และเชื่อถือได้
2. ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นภารกิจที่ต้องทำต่อเนื่องตลอดเวลา
3. ต้องดำเนินการให้ครอบคลุมทุกด้านที่ชุมชนมีส่วนรับผิดชอบ
4. ต้องมีความง่ายคล่องตัวในการดำเนินงาน
5. ต้องเป็นไปด้วยความสร้างสรรค์ มีใช้ทำลายภาพพจน์ของโรงเรียนและชุมชน

6. ต้องดำเนินการปรับให้เข้ากับสภาพชุมชน
7. ต้องดำเนินการด้วยความยืดหยุ่นให้เข้ากับสาระวิธีการและโอกาส
8. ควรจะคำนึงถึงความต้องการที่เกี่ยวกับความเจริญงอกงามของแต่ละคน และการพัฒนาชุมชนและสังคมไปพร้อม ๆ กัน
9. ควรใช้กระบวนการติดต่อสื่อสารสองทางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

10. ใช้วิถีทางแห่งประชาธิปไตยในการดำเนินงานตามกรอบการประกันคุณภาพการศึกษา ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เพื่อประเมินคุณภาพภายนอกในระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐานฉบับปรับปรุง 2547 ในมาตรฐานที่ 14 (2) สถานศึกษามีกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา โดยมีประเด็นการศึกษาค้นคว้า 4 ประเด็น ได้แก่

10.1 สถานศึกษามีกิจกรรมประชาสัมพันธ์ งานด้านการประชาสัมพันธ์ หมายถึง การเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อให้ชุมชนได้ทราบ เพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคคลในสถานศึกษาและชุมชน เห็นความสำคัญ ในการจัดการศึกษาร่วมกัน เพื่อให้นักเรียนภาคภูมิใจในผลงานร่วมกัน อันจะช่วยให้โรงเรียนปฏิบัติงานต่าง ๆ ได้สะดวกยิ่งขึ้น โรงเรียนวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุมผู้ปกครองก่อนเปิดภาคเรียน กิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน จัดทำจุลสาร วารสารเผยแพร่ ทำป้ายประกาศ ประกาศเสียงตามสายหอกระจายข่าวหมู่บ้าน งานกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ เมื่อสิ้นสุดโครงการมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นข้อสนเทศ สำหรับวางแผนในการปฏิบัติงาน และพัฒนางานประชาสัมพันธ์ต่อไป

10.2 สถานศึกษามีกิจกรรมให้บริการชุมชนอย่างสม่ำเสมอ กิจกรรมให้บริการชุมชนหมายถึง การให้บริการ แก่ชุมชน เช่น การให้บริการ การใช้อาคารสถานที่ การให้ยืมวัสดุครุภัณฑ์ ช่วยอำนวยความสะดวก ให้ความรู้ด้านวิชาการการ ให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมเป็นพิธีกรแก่ชุมชนในการจัดงาน พิธีต่าง ๆ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544: 198) ได้อธิบายถึงกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่าในสภาพปัจจุบันโลกมีความก้าวหน้าและซับซ้อน การพัฒนาต้องอาศัยหลายหน่วยงานเข้าร่วมพัฒนาท้องถิ่นนั้นจึงจะมีความเจริญเท่ากันกระบวนการฝึกอบรมและพัฒนาที่มีความสำคัญที่จะดำเนินงาน เพื่อให้โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ดียิ่งขึ้น มีกระบวนการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการของท้องถิ่น โดยการระดมความคิดอุดมคติ วิเคราะห์ข้อจำกัด โอกาสของการพัฒนาทั้งภายในและภายนอก

2. จัดทำแผนการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งเป็นข้อกำหนดสำคัญทั้งระยะสั้นและระยะยาว

3. การปฏิบัติตามแผน ซึ่งเป็นหัวใจที่ตกลงและมีพันธะร่วมกัน

4. การตรวจสอบรายงานและการประเมินผล เป็นการศึกษา วิเคราะห์พิจารณาถึงกิจกรรม งานโครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินงานเป็นไปตามกำหนดหรือไม่

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535: 26) ให้ความหมายว่า การให้บริการชุมชน คือการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนตามกำลังความสามารถ ที่โรงเรียนจะดำเนินการได้ เช่น การให้บริการทางวิชาการ การให้คำแนะนำ หรือคำปรึกษาหารือ ในกิจกรรมของชุมชน การให้บริการอาคารสถานที่หรือวัสดุอุปกรณ์

10.3 สถานศึกษามีกิจกรรมร่วมงานชุมชนอย่างสม่ำเสมอเช่น กิจกรรมของส่วนบุคคล หรือชุมชนโดยบุคลากรของสถานศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม เช่น งานอุปสมบท งานมงคลสมรสประเพณีสงกรานต์รดน้ำขอพรผู้ใหญ่ที่ชุมชนจัด งานบุญประเพณีหมู่บ้าน กิจกรรมพัฒนาของหมู่บ้าน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528: 26) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการร่วมกิจกรรมชุมชน ดังนี้

10.3.1 เพื่อให้สถานศึกษาตระหนัก ถึงความสำคัญและความจำเป็นในความสัมพันธ์กับชุมชน

10.3.2 เพื่อให้ชุมชนเห็นว่าโรงเรียนสามารถเป็นที่ปรึกษาและให้ความรู้แก่ชุมชนได้

10.3.3 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย โดยมีโรงเรียนเป็นกำลังสำคัญ

10.3.4 เพื่อให้ชุมชนมีเจตคติที่ดี และร่วมมือกับแนวนโยบายของโรงเรียน

10.3.5 เพื่อสร้างความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

10.3.6 เพื่อพัฒนาความเจริญให้เกิดขึ้นแก่สังคมและส่วนรวม

10.3.7 เพื่อระดมสรรพกำลังที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า

10.4 สถานศึกษาให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่นการจัดแข่งขันกีฬาซึ่งเป็นกีฬาของโรงเรียน โดยมีกิจกรรมการแข่งขันกีฬาของผู้ปกครองนักเรียนด้วย การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนรู้โดยปราชญ์ชาวบ้าน และการระดมทรัพยากรสนับสนุนการจัดการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุงครั้งที่ 2) พ.ศ. 2545 การส่งเสริมความเข้มแข็ง ของชุมชน โดยการจัดข้อมูลข่าวสาร มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542: 26)

10.4.1 แนวทางการจัดการศึกษา โรงเรียนและชุมชนมีการประสานความร่วมมือกันในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งวิธีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน

10.4.2 การบริหารและการจัดการศึกษา กำหนดให้องค์กร ชุมชน ร่วมเป็น คณะกรรมการ ซึ่งจะรองรับการกระจายอำนาจ การบริหารและการจัดการศึกษา

10.4.3 การระดมทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรอื่น ๆ กำหนดให้หน่วยงานทางการศึกษา ระดมทรัพยากร และการลงทุนจากชุมชน ใช้จัดการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สิน และทรัพยากรอื่น ให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนรับค่าใช้จ่าย ในการจัดการศึกษา ตามความจำเป็น

วรพล สังขะวิสัย (2550 : 35) การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สถานศึกษาควรมีบทบาทและหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินงานของสถานศึกษาให้มีกิจกรรม และการปฏิบัติที่ส่งเสริมความเข้าใจอันดีของชุมชนต่อโรงเรียน โดยดำเนินงานตลอดระยะเวลา ทั้งในและนอกโรงเรียน โดยมีแนวทางในการบริหารจัดการงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างชัดเจน

จักรี วัฒนะ (2556: 4) กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารงานด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ควรมีลักษณะดังนี้

1. ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ให้มากขึ้น
2. โรงเรียนควรจัดบริการให้ชุมชนได้ใช้บริการห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ หรือการใช้บริการด้านอาคารสถานที่ในกิจกรรมต่าง ๆ
3. โรงเรียนควรให้บุคลากรและนักเรียน มีส่วนร่วมในงานต่าง ๆ ของชุมชน ให้มากขึ้น
4. ควรประสานให้หน่วยงานภายนอกเข้ามาสนับสนุนด้านต่าง ๆ เช่น สนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านการจัดกิจกรรม และการอบรมด้านต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน

วิโรจน์ ศรีโกศา และพีระ รัตนวิจิตร (2544: 25) กล่าวถึง การส่งเสริมความสัมพันธ์ใน มาตรฐานที่ 14 ตัวบ่งชี้ที่ 4 ผู้ปกครองและชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา มีแนวทางการพัฒนา คือ การจัดงานของชุมชน ในวันสำคัญ และประเพณีของท้องถิ่น โดยใช้ผลงานการแสดง ของนักเรียน เช่น การแสดงนาฏศิลป์ (โปงลาง) เชิญผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนเป็นประธาน หรือร่วมงานของโรงเรียน หรือร่วมมอบรางวัล และแจกทุนการศึกษาต่าง ๆ ในงานวันเด็ก วันแม่

วันกีฬา วันงานประจำปีของโรงเรียน งานวันปิดภาคเรียน งานนิทรรศการของโรงเรียนและงานอื่น ๆ

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นงานที่โรงเรียนต้องดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ซึ่งต้องดำเนินการตั้งแต่การสรรหา การเสนอแต่งตั้ง การเสริมความรู้บทบาทหน้าที่ การจัดประชุมและดูแลให้การปฏิบัติเป็นไปตามระเบียบดังกล่าว ซึ่งได้กำหนดบทบาทของคณะกรรมการไว้ ดังนี้

1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของ

ท้องถิ่น

4. กำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่าง

ทั่วถึง มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

6. ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ
7. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการด้านงบประมาณ

ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

8. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านรวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและชาติ

9. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

10. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน

11. แต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการ เพื่อการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน

12. ปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์คณะบุคคลที่ประกอบไปด้วยตำแหน่งต่าง ๆ อย่างน้อย 3 ตำแหน่ง คือ ตำแหน่งประธาน ตำแหน่งกรรมการ และตำแหน่งเลขานุการบทบาทหน้าที่สำคัญอย่างน้อยอย่างหนึ่งขององค์บุคคลคณะนี้ คือ การประชุม ดังนั้นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในคณะกรรมการคือ ประธานกรรมการและเลขานุการ โดยเฉพาะประธานกรรมการจะต้อง

เป็นผู้มีความสามารถ ในการประนีประนอม รู้จักสรุปประเด็นต่าง ๆ ที่คณะกรรมการเสนอต่อที่ประชุมให้กรรมการทุกคนมีความเข้าใจที่ตรงกัน เพื่อนำข้อสรุปที่ได้จากการประชุมไปปฏิบัติร่วมกันให้ถูกต้องตามข้อตกลงที่กำหนดในข้อประชุม

โรงเรียนเชิญผู้ปกครองหรือประชาชนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาเป็นวิทยากรบรรยาย หรือเป็นผู้ให้การเรียนรู้แก่นักเรียนตามสาขาที่ถนัดและจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนและครู การที่ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูจะร่วมกันสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ต้องพัฒนาตนเองและพัฒนากิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546: 199) ได้เสนอแนวการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนที่ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียนและบุคลากรในชุมชนร่วมกันศึกษาข้อมูลในชุมชนให้มากที่สุด โดยแยกเป็นหมวดหมู่ เช่น

1. จำนวนผู้ปกครองนักเรียน
2. จำนวนคนในชุมชน ที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียน
3. จำนวนหมู่บ้าน บ้าน และระยะห่างจากโรงเรียน
4. ระดับความร่วมมือกับชุมชนในอดีตกับปัจจุบัน
5. เจตคติของชุมชนต่อโรงเรียน
6. การคมนาคมและการสื่อสาร
7. ผู้นำชุมชนและผู้มีบทบาทสำคัญในชุมชน
8. ปัญหาและความต้องการของชุมชน
9. ระดับการศึกษาของชุมชน
10. อาชีพที่สำคัญของชุมชน
11. ทรัพยากรที่โรงเรียนนำมาเป็นประโยชน์ได้
12. ประเพณีและความเชื่อในชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ชุมชนเป็นขั้นตอนที่นำข้อมูลเบื้องต้น ที่โรงเรียนรวบรวมไว้เพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินงานต่อไป ซึ่งในการปฏิบัติงานจะอาศัยข้อมูลที่รวบรวมได้แล้วนำไปใช้ได้เลยไม่เพียงพอ ต้องอาศัยความรู้ความสามารถของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนร่วมกันพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง จะให้การดำเนินงานสอดคล้องกับสภาพที่ต้องการตามลำดับดังนี้

1. จัดประชุมสัมมนาคณะครู ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องพร้อมนำเสนอข้อมูลที่รวบรวมได้

2. คณะผู้ร่วมสัมมนาช่วยกันกำหนดวิสัยทัศน์ การสร้างความร่วมมือ หรือสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในอนาคต 3-5 ปี

3. คณะผู้ร่วมสัมมนาช่วยกันตรวจสอบข้อมูล ปรับปรุงข้อมูลให้เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นปัจจุบันและบางข้อมูลปรับปรุงเป็นสารสนเทศ เพื่อประโยชน์ในการสืบค้นอย่างรวดเร็ว

4. คณะผู้ร่วมสัมมนาช่วยกันศึกษาและวิเคราะห์สภาพชุมชนในด้านความสามารถและความต้องการเพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และข้อมูลสารสนเทศ

5. คณะผู้ร่วมสัมมนา ร่วมกำหนดวิธีการ บุคลากร ระยะเวลาผู้รับผิดชอบ ทรัพยากรรวมทั้งวิเคราะห์ความเป็นไปได้และเขียนแผนเพื่อนำไปปฏิบัติได้

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการเป็นการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการดูแลให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. ควบคุมดูแลในการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ และพร้อมที่จะปรับปรุงพัฒนาให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

2. ประสานงานกับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินการไม่มีปัญหาและอุปสรรคโดยเฉพาะชุมชนที่จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ประสานงาน

3. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์เป็นระยะ ๆ เพื่อให้ชุมชนหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับทราบข้อมูล

4. พัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีเจตคติที่ดีต่อการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนร่วมมือพัฒนาอย่างเต็มที่

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล เป็นขั้นตอนที่ผู้บริหารโรงเรียนติดตามให้ผู้ที่รับผิดชอบตามที่วางแผนวางไว้ โดยมีการประเมินทั้งก่อนและหลังการดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ หลังดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบของโครงการ โดยมีความมุ่งหวังที่จะพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพและชุมชนได้ทราบผลที่มีความภูมิใจ และให้ความร่วมมือมากขึ้น ดังนี้

1. การกำหนดให้มีการประเมินหลายรูปแบบตามวัตถุประสงค์ โดยใช้เครื่องมือตามความเหมาะสม เช่น แบบสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น

2. การกำหนดให้มีการประเมินจากบุคลากรหลายฝ่าย โดยเฉพาะชุมชนร่วมกันประเมิน

3. จัดให้มีการสรุปผลและประสัมพันธการดำเนินการ

4. จัดให้มีการรวบรวมข้อมูล สำหรับการวางแผนการพัฒนาต่อไป

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2549: 44 – 45) ได้กำหนด มาตรฐานที่ 14 ไว้ว่า โรงเรียนส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนา การศึกษา มี 2 ตัวบ่งชี้ และมีเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่ 2 (พ.ศ. 2549 – 2553) ดังนี้

ตัวบ่งชี้

1. สถานศึกษามีระบบกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนใน การพัฒนาการศึกษา

เกณฑ์การพิจารณา

1. สถานศึกษามีผู้รับผิดชอบหรือจัดหน่วยงานรับผิดชอบในการ ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษาที่ชัดเจน

2. สถานศึกษามีการจัดแผนงานเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์และ ความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

3. สถานศึกษามีระเบียบรองรับการส่งเสริมความสัมพันธ์และ ความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

4. สถานศึกษามีการประเมินระบบและกลไกในการส่งเสริม ความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

5. สถานศึกษามีการนำผลประเมินมาใช้ตัดสินใจและปรับปรุงระบบ และกลไกในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

ตัวบ่งชี้

2. สถานศึกษามีกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนใน การพัฒนาการศึกษา

เกณฑ์การพิจารณา

1. สถานศึกษามีกิจกรรมประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้ บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน

2. สถานศึกษามีกิจกรรมการให้บริการชุมชนอย่างเหมาะสม

3. สถานศึกษามีการร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

4. สถานศึกษาให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

5. สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน

6. สถานศึกษามีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับชุมชน

จากเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2549 : 44 – 45) มาตรฐานที่ 14 นั้นจึงกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาในทุกงานควรมีการ

ปรึกษาหารือ วางแผนร่วมกันในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างโรงเรียน ชุมชน วัด และองค์กรอื่นในชุมชน หากทุกส่วนมีความสัมพันธ์สามัคคีกันแล้วย่อมทำให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาทุกภาคส่วน

สรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนมีปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชน ผู้บริหารควรจะใช้กลยุทธ์ที่หลากหลาย มีกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ ให้ทุกคนในโรงเรียนและในชุมชน มีความเข้าใจและเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน โรงเรียนมีกิจกรรมให้บริการชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งการเป็นผู้ให้และผู้รับ ในเวลาเดียวกัน เช่น เชิญผู้ปกครองนักเรียนมาประชุม ปรึกษาหารือเกี่ยวกับนักเรียน การปรับปรุงเกี่ยวกับการสอนนักเรียน หรือเชิญประชาชนมาประชุมปรึกษาหารือในการแก้ปัญหาของชุมชน ขอความช่วยเหลือ จากผู้ปกครองนักเรียน หรือประชาชนในชุมชน ในด้านการเงิน การเป็นวิทยากรการส่งเสริมให้ครูไปเป็นวิทยากรเมื่อชุมชนขอมาทำงานบุญกุศล งานประเพณี งานพัฒนาชุมชน โรงเรียนให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดร่วมกันเกิดความสนิทสนม มีความผูกพัน จะเกิดพลังในการร่วมกันพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

การดำเนินงานการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โรงเรียนกับชุมชนจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีความสัมพันธ์กันที่แยกจากกันไม่ได้ โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่หลักในการศึกษาอย่างมีระเบียบแก่สมาชิกในชุมชนโรงเรียนจึงต้องรับผิดชอบต่อชุมชนส่วนหนึ่งด้วยการที่โรงเรียนจะดำเนินกิจกรรมทางการศึกษาตามลำพัง จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายน้อยกว่าการร่วมมือทำงานของชุมชน เพราะการร่วมมือทำงานกับชุมชนจะก่อให้เกิดผลดีในหลาย ๆ ด้าน เช่น ใช้งบประมาณจำกัด แต่ได้งานมาก ใช้ทรัพยากรได้คุ้มค่า ไม่ทำงานซ้ำซ้อนกัน บุคลากรและนักเรียนมีทางเลือกหลากหลาย ก่อให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มคนอย่างกว้างขวาง เป็นการประสานกิจกรรมการศึกษาและนันทนาการกับหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน ให้ประชาชนได้รู้จักใช้ทรัพยากรบุคคลทั้งผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ให้สร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม ดังนั้น โรงเรียนในชุมชนมีหน้าที่ในการพัฒนาเด็กเยาวชนและผู้ใหญ่ ให้สามารถทำหน้าที่ของสมาชิกที่ดีของสังคม โดยศึกษาความต้องการของชุมชนและเป็นแบบแผนต่อเนื่องกันไปเพื่อปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2544 :12) ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ศึกษา พบว่าการที่จะพัฒนาคุณภาพของการศึกษาให้บรรลุจุดหมายได้มากเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการ

ประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 3) การบริหารงานในโรงเรียนจึงมีการดำเนินการหลายลักษณะหลายรูปแบบเพราะโรงเรียนประถมศึกษาเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองของลูกหลานในชุมชน เนื่องจากชุมชนไทยมีสถาบันหลักที่สำคัญ 3 สถาบัน ซึ่งได้แก่ สถาบันครอบครัว คือ บ้าน สถาบันศาสนา คือ วัด มัสยิด โบสถ์และสถาบันการศึกษา คือ โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 22) สำนักงานปฏิรูปการศึกษาได้ประเมินผลการจัดการศึกษาของไทย พบปัญหาหลักของการจัดการศึกษาหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการบริหารและการจัดการ เป็นปัญหาหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้การจัดการศึกษาไม่บรรลุผล มีสาเหตุหลักหลายประการ เช่น การจัดการศึกษาไทยถูกมองว่าเป็นหน้าที่ของรัฐ ของสถานศึกษา ของผู้บริหารและของครู ที่มีระบบราชการเป็นกลไกสำคัญของการจัดการ โดยการจัดการศึกษาขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน กล่าวคือ ไม่ได้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ครอบครัวและชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย การร่วมวางแผนพัฒนา การจัดการศึกษาการระดมทรัพยากรเพื่อช่วยในการจัดการศึกษา ปัญหาหลักของการศึกษาที่กล่าวมาอาจมีระดับความรุนแรงที่แตกต่างกันดังนี้ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2544 : 8-10 ; อ้างอิงมาจาก เสวียน ราชคำ. 2546 : 2-3)

โรงเรียนที่จะประสบผลสำเร็จนั้นจะต้องอาศัยพื้นฐานของความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ ผู้ปกครอง นักเรียน ครู อาจารย์ ผู้บริหารโรงเรียน และชุมชนของสถานศึกษาร่วมกันสร้างเป้าหมาย โดยมุ่งไปที่ตัวนักเรียนที่เป็นผลผลิต โดยอาศัยข้อมูลและความร่วมมือกันอย่างจริงจัง ซึ่งจะส่งผลให้สถานศึกษาเป็นองค์กรหลักในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ (สมรรถชัย บุ่งทอง. 2546 : 3-4)

1. ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โรงเรียนเป็นหน่วยของสังคมที่มีความสำคัญยิ่งในบทบาทหน้าที่ที่จะสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนในด้านการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นหน้าที่หลักโดยตรง โรงเรียนจึงย่อมมีความสัมพันธ์กับชุมชนและสถาบันอื่น ๆ ในชุมชนนั้นด้วย มีผู้ให้นิยามและความหมายของความสัมพันธระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ ดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540 : 326) สรุปไว้ว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน คือ การติดต่อให้ความช่วยเหลือ ประสานงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยมุ่งสร้างสรรค์และก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียนและชุมชน

บุญญ จันทรชัย (2541 : 21) ได้สรุปความหมายของความสัมพันธระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ผู้บริหาร และครู-อาจารย์ ในโรงเรียน ใช้ในการติดต่อสื่อสารและสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้ปกครองนักเรียน หรือประชาชนในชุมชน เพื่อให้มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ยังผลให้ชุมชนให้การสนับสนุนด้านการจัดการศึกษา

แก่โรงเรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อชุมชน และโรงเรียน กล่าวคือ ชุมชนจะได้รับการศึกษาและ พัฒนาในด้านต่าง ๆ ส่วนโรงเรียนและชุมชนบรรลุตามวัตถุประสงค์

พินิจดา วีระชาติ (2542 : 44) ได้สรุปไว้ว่า การสร้างความร่วมมือ และความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ การสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน เพื่อให้โรงเรียนรู้จักชุมชนดีขึ้น ในด้านที่สามารถค้นหา และใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนให้ เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา ในเวลาเดียวกันก็ให้ชุมชนมีความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียน ถ้าจะให้ดีที่สุดก็ คือ ทำให้ชุมชนรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นสมบัติของเขา ผู้คนในชุมชนก็จะได้ช่วยกันดูแลทรัพย์สินของ โรงเรียน ตลอดจนเอื้อความสะดวก ให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

อุทัย บุญประเสริฐ (2543 : 151) ได้ให้ความหมาย ความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน การใช้แหล่งทรัพยากรของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงินสิ่งของ วัสดุ อุปกรณ์ ความร่วมมือหรือกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนใช้ ทรัพยากรร่วมกัน

ประสาร เรืองศรี (2546 : 23) ได้ให้ความหมาย ความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียน หมายถึง กิจกรรมที่ชุมชน และโรงเรียนได้ดำเนินการร่วมกันเพื่อยังประโยชน์ต่อ โรงเรียน การพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ชุมชน รวมถึงการสนับสนุนส่งเสริม อนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ท้องถิ่น จากความหมายดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การบริหารงานโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับ โรงเรียนและชุมชนให้เกิดการพัฒนาด้านความสัมพันธ์ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางการศึกษา เพื่อให้ได้รับประโยชน์ทั้งสองฝ่ายบรรลุตามวัตถุประสงค์

ดลใจ ตันเจริญ (2547 : 20) ได้ให้ความหมายความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชนไว้ว่า หมายถึงการดำเนินการ การวางแผน การบริหารงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทั้งด้านการเรียนการสอน ความมุ่งหมาย และนโยบายของโรงเรียน โดยประสานความร่วมมือ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีการติดต่อสื่อสาร เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้บริหาร คณะครู อาจารย์ ผู้ปกครองนักเรียน และบุคคลในชุมชน เกิดการใช้แหล่งทรัพยากรของชุมชนในทาง สร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วิจิตร สุวรรณจินดา (2547 : 10) ได้ให้ความหมายความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า หมายถึง การดำเนินการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ความรู้สึกที่ดีต่อกัน อันจะเป็นหนทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ พัฒนาการศึกษารองโรงเรียน ขณะเดียวกันก็เป็นหนทางให้โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชนในท้องถิ่น

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง กระบวนการบริหารงานโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อันจะเอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับโรงเรียนและชุมชนให้เกิดการพัฒนาด้านความสัมพันธ์ให้มีความเข้มแข็ง และเจริญก้าวหน้าควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านการศึกษาเพื่อให้ได้รับประโยชน์ทั้งสองฝ่ายระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียนและประชาชนในชุมชนบรรลุตามเป้าวัตถุประสงค์

2. ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนนั้นมีปัจจัยอันเป็นเงื่อนไขการเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนเพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

2.1 ท่าทีของผู้บริหารโรงเรียน และครู ท่าที สีลา การกระทำที่แสดงออกต่อชุมชนว่ามีความจริงใจ และเป็นประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด การไม่แปลกแยกจากวัฒนธรรมชุมชน และแสดงออกถึงความเคารพในศักดิ์ศรีของชาวบ้าน จะเป็นกลไกนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

2.2 การสร้างความคุ้นเคยกับสมาชิกของชุมชน ครูและผู้บริหารโรงเรียน ควรเข้าหา เข้าใจ เข้าถึง ชาวบ้าน หรือผู้นำชุมชนก่อน ทำอย่างไรให้เกิดความรู้ ความรัก ความสนิทสนม เพื่อก่อให้เกิดทั้งความมีน้ำใจไมตรีและความมีสมานฉันท์เชิงญาติมิตร

2.3 ความเชื่อความศรัทธาที่ชุมชนมีต่อโรงเรียน โดยเกิดจากการทำงานของผู้บริหาร และครูในโรงเรียนที่เสียสละ อุทิศและทุ่มเท เพื่อบุตรหลานของชุมชน ผนวกกับการเป็นตัวแบบ ต้นแบบที่ดี จนเป็นที่ศรัทธา เชื่อถือ เชื่อมั่น ว่าเป็นที่พึ่งของบุตรหลานและชุมชนได้ อันนี้ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ และการให้ความร่วมมือด้วยดีต่อกันด้วย

2.4 การให้บริการทางวิชาการ โดยทำให้โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เป็นศูนย์รวมทางวิชาการ แหล่งรวบรวมข้อมูล ศูนย์รวมวัฒนธรรมและภูมิปัญญา โดยมีครูเป็นผู้นำทางปัญญา สามารถตอบสนองความต้องการทางประชาชนได้เต็มศักยภาพ เช่น ห้องสมุด อิเล็กทรอนิกส์ แพลงสาธิตทางการเกษตร แหล่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สวนสมุนไพร เป็นต้น

2.5 การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชุมชนในรูปแบบของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การแสวงหาเครือข่าย เช่น Sister School เป็นต้น หรือ มีส่วนร่วมด้วยช่วยกันจัดการศึกษาพัฒนาโรงเรียน การจัดการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบ กำกับ ส่งเสริม สนับสนุน ปรับปรุง พัฒนา คุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน

2.6 การประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งจำเป็นที่โรงเรียนควรสร้างความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน เพราะอาจมีบางสิ่งบางอย่างที่เข้าใจไม่ตรงกัน อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โรงเรียนควรมีรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายให้เข้าถึงชุมชนได้ทุกที่ ทุกเมื่อ ทุกโอกาส ที่เหมาะสม

2.7 กิจกรรมที่โรงเรียนจัดต้องสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากกว่าที่โรงเรียนจะได้รับฝ่ายเดียวที่สำคัญต้องมีความสอดคล้องกับปัญหาปากท้อง เศรษฐกิจและวิถีชีวิตของชุมชนนั้นด้วย

เรื่องความสัมพันธ์นี้ไม่ได้เป็นเรื่องใหม่หรือเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ทั้งนี้เพราะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมไทยนั้นมีลักษณะที่จะเอื้อต่อการมีความสัมพันธ์กันอยู่แล้ว อีกประการหนึ่งนั้น ประชาชนชาวไทยส่วนมากจะนับถือและมีความเชื่อมั่นต่อศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพุทธจะเน้นในเรื่องให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตั้งแต่สถาบันครอบครัวกับ ครอบครัวหรือชุมชนกับวัด หรือชุมชนกับโรงเรียนโรงเรียนกับชุมชนจะอยู่คู่กันเสมอ มีความเกี่ยวข้องกัน ใกล้ชิดกับชุมชน และท้องถิ่นแหล่งชุมชนใดมีความหนาแน่นแหล่งนั้นก็จะมีโรงเรียน ตั้งอยู่ โรงเรียนซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่จะต้องคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนเป็นแหล่งที่ให้การศึกษาแก่ชุมชน หน้าที่รับใช้สังคมในด้านความรู้ คุณธรรม และวัฒนธรรม ซึ่งจะผลิตคนออกมาตามความต้องการของสังคมและประเทศชาติ โรงเรียนจึงต้องสร้างความเชื่อถือและความเข้าใจกับชุมชนร่วมกัน โรงเรียนกับชุมชนจึง ความสัมพันธ์ที่แยกจากกันไม่ได้ต้องพึ่งพาอาศัยกันถ้าโรงเรียนตั้งโดยไม่มีชุมชนก็ไม่สามารถตั้งได้ แต่ถ้าชุมชนไม่มีโรงเรียน การรับการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ก็ไม่มี จึงเป็นที่ประจักษ์ว่าประชาชนมีส่วนเป็นเจ้าของโรงเรียน และเป็นผู้อุปถัมภ์ โรงเรียนจึงต้องยอมรับความช่วยเหลือต่าง ๆ จาก ชุมชนด้วย ดังมีผู้เสนอไว้ดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 : 327) ได้เสนอเหตุผลความจำเป็นของ โรงเรียน ในการสร้างความสัมพันธ์ไว้ 6 ประการ คือ

1. โรงเรียนเป็นแหล่งเลือกสรรคนให้ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนตั้งขึ้นตามความต้องการของชุมชน โรงเรียนจึงมีหน้าที่พัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถที่จะออกไปสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนใช้ชุมชน โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลง คนอาจจะมาจากครอบครัวต่าง ๆ มาหล่อหลอมพฤติกรรมเด็ก ให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน

3. โรงเรียนเป็นศูนย์รวมศาสตร์สาขาต่าง ๆ โรงเรียนพร้อมที่จะจัดสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าให้แก่นักเรียนที่เป็นสมาชิกของชุมชน โรงเรียนเป็นที่รวมครูหรือผู้มีความรู้ความสามารถเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน

4. โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมอันเป็นส่วนสำคัญของชุมชนโดยหน้าที่แล้วทั้งชุมชนและโรงเรียนต้องฟื้นฟูวัฒนธรรมต่าง ๆ แก่ชุมชน

5. โรงเรียนเป็นศูนย์รวมของชุมชน โรงเรียนนับเป็นศูนย์รวมของชุมชนซึ่งมีอาคารและบริเวณพอที่จะใช้เป็นที่ประชุมหรือประกอบพิธีต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

6. โรงเรียนและชุมชนมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ ต้องการพัฒนาสมาชิกในชุมชนให้มีความสามารถในการช่วยเหลือสังคมและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข

กรมสามัญศึกษา (2547 : 130-131) ได้ให้แนวทางไว้ว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน คือ โรงเรียนและชุมชนมีบทบาทต่อกันเพื่อให้การสนับสนุนในด้านการจัดการศึกษา และเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและโรงเรียน โรงเรียนก็จะได้รับความร่วมมือจากชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งคน ทั้งทรัพยากรของชุมชน ก็ได้รับการพัฒนาความสัมพันธ์ เป็นการติดต่อสื่อสารที่เชื่อมโยง เอื้อประโยชน์ต่อกันและกัน

เทพพิทักษ์ สินธุโคตร (2549 : 24) ได้ให้ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง วิธีการหรือกระบวนการดำเนินการใด ๆ ที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความรู้สึกที่ดีต่อกัน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน

พินิต ศรีสำอางค์ (2550 : 33 อ้างมาจาก Stoops and Rafferty. 1961 : 515) กล่าวว่า หลักการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่นจะต้องคำนึงถึงหลักการดังนี้

1. จะต้องมีการให้และการรับข่าวสารจากชุมชน คือบุคลากรในโรงเรียนจะต้องทราบความเป็นไปของชุมชนและในขณะเดียวกันต้องแจ้งให้ประชาชนได้ทราบถึงปัญหาและวิธีดำเนินการของโรงเรียน

2. การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะได้ผลดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับวิธีการที่หลากหลายในเวลาเดียวกัน

3. ต้องพยายามให้ชุมชนเข้าใจในโรงเรียนให้มาก

4. กิจกรรมที่จัดขึ้นควรเป็นกิจกรรมที่ทำอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนควรให้ข้อมูลที่ น่าสนใจและง่ายต่อการเข้าใจ สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

3. ความจำเป็นที่ต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

นพพงษ์ บุญจิตราตุลย์ (2534 : 26) ได้ศึกษาถึงความจำเป็นที่ต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า

1. เนื่องจากโรงเรียนเป็นแหล่งรวมวิชาการสาขาต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในด้าน การเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชน
2. เนื่องจากโรงเรียนเป็นแหล่งผลิต พัฒนา และคัดเลือกสมาชิกที่ดีให้กับชุมชน
3. เนื่องจากโรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชน
4. เนื่องจากโรงเรียนเป็นศูนย์รวมชุมชน กิจกรรมและบริการต่าง ๆ เกิดขึ้นที่โรงเรียน
5. เนื่องจากโรงเรียนเป็นหน่วยผลิตวิชาใหม่ ๆ ให้กับชุมชน
6. เนื่องจากโรงเรียนต้องอาศัยภาษีของประชาชน และการสนับสนุนจากประชาชน

7. เนื่องจากโรงเรียนต้องการการอุปถัมภ์ในด้านต่าง ๆ จากชุมชน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2540 : 327) ให้ข้อสรุปไว้ว่า

1. โรงเรียนเป็นแหล่งคัดเลือกคนในชุมชน โรงเรียนตั้งขึ้นตามความต้องการของชุมชน โรงเรียนจึงมีหน้าที่ในการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถพอควร ก่อนปล่อยให้คนเหล่านั้นออกไปเป็นสมาชิกของชุมชน
2. โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนให้ชุมชน โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงคนเป็นอย่างมาก รองจากครอบครัว เด็กอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลานานในสภาพแวดล้อมที่ดี โรงเรียนจึงสามารถเปลี่ยนแปลง และหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนได้มาก
3. โรงเรียนเป็นแหล่งรวมสาขาวิชาต่าง ๆ โรงเรียนจึงพร้อมที่จะจัดสิ่งแวดล้อมให้มีคุณค่าแก่นักเรียนก่อนออกไปเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน โรงเรียนจำเป็นต้องมีครูที่ดี มีความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกแก่ชุมชน
4. โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของชุมชน ทั้งโรงเรียนและชุมชนมีหน้าที่ฟื้นฟู และรักษาเพื่อให้เยาวชนเข้าใจความเป็นมาของวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ
5. โรงเรียนเป็นศูนย์อบรมของชุมชน โรงเรียนเป็นสมบัติของชุมชนโดยส่วนรวมสามารถที่จะใช้อาคาร และบริเวณที่เป็นที่ประชุม หรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ได้

6. โรงเรียนและชุมชนมีจุดหมายเดียวกัน คือ พัฒนาคนให้เป็นคนดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ก็เพราะว่าโรงเรียนเป็นแหล่งรวมศิลปวิทยา มีครูที่มีวิชาความรู้ความสามารถและเป็นครูที่ดีถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ผู้เรียนได้ดี มีอาคารสถานที่ให้บริการแก่ชุมชน และสามารถพัฒนาคนในชุมชนได้

4. หลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้านการจัดการศึกษาหลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษานั้น มีแนวทางการบริหารตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวคือ บุคคล ครอบครัว ชุมชนองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนสังคมและประเทศชาติ การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนากิจการของโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2546 : 97)

ประสาร เรืองศรี (2546 : 24) ได้สรุปไว้ว่า หลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นต้องดำเนินการให้ครอบคลุมงานทุกด้านของโรงเรียน มีวิธีการที่ยืดหยุ่นในทางปฏิบัติ การสื่อสารต้องใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจ โรงเรียนต้องให้บริการชุมชนทั้งด้านบุคลากร อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางนโยบาย เป้าหมายตลอดจนมีส่วนในการจัดการศึกษา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540 : 27-28) ให้ข้อสรุปไว้ว่า

1. มีความบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมาและเชื่อถือได้ ทั้งนี้เพราะในการที่มีความสัมพันธ์นั้นส่วนใหญ่แล้วทั้งสองฝ่ายจะเห็นประโยชน์ และได้รับประโยชน์ร่วมกัน ทั้งสองฝ่ายจึงต้องมีหลักยึดในการที่จะคบกันอย่างเอื้อประโยชน์ต่อกัน
 2. มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
 3. มีการดำเนินการให้ครอบคลุมทุกด้านที่ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วย
- เพื่อแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนมีความจริงใจ และยินดีให้ชุมชนเข้ามาให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจังทุกเรื่อง

4. มีการดำเนินงานที่ง่ายและคล่องตัว บุคลากรในโรงเรียนควรร่วมมือกันทำให้การปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ชุมชนเป็นส่วนที่มีขั้นตอนน้อยที่สุด สะดวกสบายที่สุด

5. มีการดำเนินการที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกับชุมชนและโรงเรียนเอง ทำให้เกิดภาพพจน์ที่ดีต่อสังคมภายนอก

6. มีการดำเนินการให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ ต้องอาศัยความเข้าใจอย่างแท้จริงรู้จักปรับตัวและยืดหยุ่นให้กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นที่ยอมรับและเห็นคุณค่ามากกว่าจะถูกมองว่าเป็นสิ่งแปลกปลอมจนเกิดการไม่ยอมรับเสียแต่แรก

7. มีการใช้กระบวนการติดต่อสื่อสารสองทาง มีทั้งการให้และการรับข่าวสาร นั่นคือ บุคลากรในโรงเรียนจะต้องทราบ โรงเรียนก็ต้องแถลงความเป็นไปของชุมชน และขณะเดียวกันก็ต้องแถลงให้ชุมชนทราบถึงความเป็นไปต่าง ๆ และวิธีดำเนินงานของโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 12-16) ได้เสนอว่าการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนเป็นวิธีการที่โรงเรียนประถมศึกษาพยายามหาทางในการแสวงหาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการที่จะต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน มีเหตุผล 4 ประการ ดังนี้

1. ภารกิจหลักในการพัฒนาการศึกษาในแต่ละชุมชน เป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชน โรงเรียนและชุมชนจึงต้องมีการกิจกรรมหลักร่วมกัน มิใช่เป็นภารกิจหลักของโรงเรียนแต่ฝ่ายเดียว

2. ความจำกัดของงบประมาณทางราชการ โรงเรียนประถมศึกษา มีจำนวนมากการจัดตั้งงบประมาณให้ตามความจำเป็นให้ทุก โรงเรียนจึงเป็นเรื่องยากโรงเรียนจึงจำเป็นต้องแสวงหาทรัพยากรจากชุมชนมาช่วยพัฒนาโรงเรียน

3. ความพร้อมของทรัพยากรในชุมชน ชุมชนส่วนใหญ่ที่โรงเรียนประถมศึกษาตั้งอยู่ จะมีทรัพยากรที่แตกต่างกันออกไป หากทางโรงเรียนได้ศึกษาอาจจะพบความสมบูรณ์ของทรัพยากรในแต่ละท้องถิ่นที่สามารถนำไปพัฒนาโรงเรียนได้ตามความต้องการอย่างมากมายโดยไม่ต้องรอนงบประมาณจากทางราชการ

4. เพื่อผลในทางจิตวิทยา การขอคำปรึกษาในรูปแบบต่าง ๆ กัน เท่ากับเป็นแนวทางสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ชุมชนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโรงเรียนพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือป้องกัน สนับสนุนโรงเรียนมากยิ่งขึ้น วิธีการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารต้องดำเนินการ โดยยึดหลักที่ต้องการทราบว่าในชุมชนมีความต้องการทรัพยากรและต้องการในสิ่งใด เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางว่า โรงเรียนจะขอรับหรือให้

ในสิ่งใดแบบที่เรียกว่า รู้เขารู้เรา จึงจะช่วยให้การบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชนมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยเสนอแนวทางดำเนินการ ดังนี้

4.1 ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนที่ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ บุคลากรในชุมชน ร่วมกันศึกษาข้อมูลในชุมชนให้มากที่สุด โดยแยกเป็นหมวดหมู่ เช่น

4.1.1 โรงเรียน

4.1.2 จำนวนหมู่บ้าน บ้าน และระยะห่างจากโรงเรียน

4.1.3 ระดับความร่วมมือของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน

4.1.4 เจตคติของชุมชนต่อโรงเรียน

4.1.5 การคมนาคมและการสื่อสาร

4.1.6 ผู้นำชุมชนและผู้มีบทบาทสำคัญในชุมชน

4.1.7 ปัญหาและความต้องการของชุมชน

4.1.8 ระดับการศึกษาของชุมชน

4.1.9 อาชีพที่สำคัญของชุมชน

4.1.10 ทรัพยากรที่โรงเรียนนำมาเป็นประโยชน์ได้

4.1.11 ประเพณี ความเชื่อ ในชุมชน

4.2 ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ชุมชน เป็นขั้นตอนที่นำข้อมูลเบื้องต้นที่โรงเรียนรวบรวมได้เพื่อกำหนดแนวทางดำเนินการต่อไป ซึ่งในการปฏิบัติงาน จะอาศัยข้อมูลที่รวบรวมได้แล้วนำไปใช้เลยไม่พอ ต้องอาศัยความรู้ความสามารถของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนร่วมกันพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง จะทำให้เกิดการดำเนินการให้สอดคล้องกับสภาพที่ต้องการตามลำดับ ดังนี้

4.2.1 จัดประชุมสัมมนาคณะกรรมการ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการโรงเรียน และผู้เกี่ยวข้อง พร้อมนำเสนอข้อมูลที่รวบรวมได้

4.2.2 คณะผู้สัมมนาร่วมกำหนดวิสัยทัศน์การสร้างความช่วยเหลือหรือการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในอนาคต 3-5 ปี

4.2.3 คณะผู้ร่วมสัมมนาช่วยกันตรวจสอบข้อมูลปรับปรุงเพิ่มเติมให้เป็นข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบันและในบางข้อมูลปรับปรุงให้เป็นสารสนเทศเพื่อเป็นประโยชน์ในการทำแผนปฏิบัติงานและกิจกรรม

4.2.4 คณะผู้ร่วมสัมมนาร่วมศึกษาและวิเคราะห์สภาพชุมชนในด้านความสามารถและความต้องการ เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินการให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และข้อมูลสารสนเทศ

4.2.5 คณะผู้ร่วมสัมมนาร่วมกำหนดวิธีการ บุคลากร ระยะเวลา
 รับผิดชอบทรัพยากร รวมทั้งการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ และเขียนแผนเพื่อนำไปปฏิบัติต่อไป

4.3 ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการตามแผน เป็นการดำเนินการตามแผนที่ได้
 วางไว้ ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการดูแลให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
 ดังนี้

4.3.1 ควบคุมดูแลให้การดำเนินการเป็นไปตามแผนที่วางไว้ และพร้อม
 ที่จะปรับปรุงแผนให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

4.3.2 ประสานกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินการเป็นไป
 อย่างไม่มีปัญหาและอุปสรรค โดยเฉพาะชุมชนที่จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ประสาน

4.3.3 จัดให้มีการประชาสัมพันธ์เป็นระยะ ๆ เพื่อให้ชุมชนหรือ
 บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้ทราบ

4.3.4 พัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีเจตคติที่ดีต่อการสร้าง
 ความสัมพันธ์กับชุมชนร่วมมือกันพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่

4.4 ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล เป็นขั้นตอนที่ผู้บริหารโรงเรียนติดตามให้
 รับผิดชอบได้ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ โดยมีการประเมินผลทั้งก่อนดำเนินการ ระหว่าง
 ดำเนินการและหลังดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบของโครงการ โดยมีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาให้
 มีประสิทธิภาพและชุมชนจะได้ทราบผลที่มีความภาคภูมิใจและให้ความร่วมมือกันมากขึ้น
 ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทที่สำคัญ ดังนี้

4.4.1 การกำหนดให้มีการประเมินผลหลายรูปแบบ ตามวัตถุประสงค์
 โดยใช้เครื่องมือตามความเหมาะสม เช่น แบบสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น

4.4.2 การกำหนดให้มีการประเมินโดยบุคลากรหลายฝ่าย โดยเฉพาะ
 ชุมชนร่วมประเมิน

4.4.3 จัดให้มีการสรุปผลและประชาสัมพันธ์การดำเนินการ

4.4.4 จัดให้มีการรวบรวมข้อมูลสำหรับการวางแผนพัฒนาในปีต่อ ๆ
 ไป

กิตติยากร มังคะรัตน์ (2550 : 48) ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องสร้างความสัมพันธ์
 ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้

1. โรงเรียนเป็นแหล่งคัดเลือกสรรคนให้ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนตั้งขึ้นตาม
 ความต้องการของชุมชน โรงเรียนจึงหน้าที่พัฒนาคน ให้มีความรู้ความสามารถที่จะออกไปสู่
 ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนให้ชุมชนโรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงคนที่มาจากครอบครัวต่าง ๆ หล่อหลอมพฤติกรรมเด็กให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน

3. โรงเรียนเป็นแหล่งรวมศาสตร์สาขาต่าง ๆ จึงมีความพร้อมที่จะจัดสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพให้แก่นักเรียนที่จะไปเป็นสมาชิกของชุมชน โรงเรียนเป็นที่รวมครูหรือผู้มีความสามารถเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน

4. โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของชุมชน ทั้งชุมชนและโรงเรียนมีหน้าที่ฟื้นฟูแก่เยาวชนของชุมชน เพื่อให้เยาวชนเหล่านั้นเข้าใจความเป็นมาของวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ด้วย

5. โรงเรียนเป็นศูนย์รวมของชุมชน โรงเรียนเป็นสมบัติของส่วนรวมในชุมชนมีอาคาร และบริเวณพอจะเป็นที่ประชุมหรือประกอบพิธีต่าง ๆ ได้ บางชุมชนใช้โรงเรียนเป็นสถานที่ประกอบการเกี่ยวกับศาสนาด้วย

6. โรงเรียนและชุมชนมีจุดหมายเดียวกัน คือ มีจุดหมายพัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์และสามารถจัดชุมชน และดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างปกติสุข

สมชาย สุตเลิศ (2550 : 7) ได้สรุปว่า การสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การดำเนินงานและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สิริพันธ์ ฦ พัทลุง (2551 : 19) ได้สรุปว่า งานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโรงเรียนต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตามกรอบและแนวปฏิบัติที่วางไว้ การกำหนดเป้าหมาย การวางแผนปฏิบัติ การดำเนินการตามแผนที่วางไว้แล้ว จะต้องมีการประเมินงานเพื่อเป็นการสรุปผลว่า การดำเนินงานประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายถ้ามีปัญหาหรืออุปสรรคหรือไม่จะช่วยมองเห็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนางานเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

อนศया สายรัตน์ (2552 : 10) กล่าวว่าความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เนื่องจากโรงเรียนเป็นแหล่งรวมศิลปะวิทยา มีครูที่มีความรู้ความสามารถและเป็นครูที่ดี ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ผู้เรียนได้ดี มีสถานที่ให้บริการแก่ชุมชน และสามารถพัฒนาคนให้เป็นบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถให้แก่ชุมชน ในส่วนชุมชนก็มีความสำคัญต่อโรงเรียนอย่างแยกไม่ออกเพราะโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนการจัดการเรียนการสอนจึงต้องให้เป็นไปตามความต้องการหรือความสอดคล้องต่อความต้องการของชุมชนจึงมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนอย่างมากมายดังนี้

1. ชุมชนมีส่วนร่วมต่อการกำหนดปรัชญาและจุดมุ่งหมายของโรงเรียน โดยการกำหนดให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของชุมชนที่ตั้งโรงเรียนอยู่

2. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญในการที่จะพัฒนาหลักสูตร

3. ชุมชนมีบทบาทในการที่จะพัฒนาคนอันเป็นส่วนสำคัญของชุมชนนั้น

4. ชุมชนมีบทบาทในการที่จะช่วยโรงเรียนพัฒนา ปรับปรุง การจัด

สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

5. ชุมชนมีบทบาทในการช่วยอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรม

6. ชุมชนมีบทบาทที่จะช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนในด้านต่าง ๆ

7. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในฐานะที่ชุมชนเป็นที่ตั้งของหน่วยงาน องค์กรและสถาบันต่าง ๆ

8. ชุมชนมีบทบาทในการควบคุมและสนับสนุนส่งเสริมโรงเรียนในด้านต่าง ๆ

สรุปได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง กิจกรรมหรือการดำเนินงานของโรงเรียนที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันในทุกเรื่องมีการติดต่อประสานงานกันในทุกด้านอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ กิจกรรมที่จัดขึ้นอาจเป็นกิจกรรมระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ที่ดำเนินการขึ้นอันจะทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนอยากมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนโดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างบุคลากรของ องค์กร สถาบัน ชุมชนที่มีต่อโรงเรียนอันจะส่งผลดีต่อการเรียนการสอนของโรงเรียนด้วย โดยอาจใช้ระยะเวลาอันแตกต่างกันขึ้นอยู่กับกิจกรรมนั้น ๆ และโรงเรียนจะต้องมีการจัดทำรายงานประจำปีให้ชุมชนทราบ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงพัฒนาร่วมกันต่อไป

5. ความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้านการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 197) ได้กำหนดไว้ว่า

5.1 เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อโรงเรียนอันจะช่วยให้โรงเรียนได้รับความร่วมมือความสะดวกในการดำเนินงาน

5.2 เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน คือ บุคคลวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อการปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียน

5.3 เพื่อให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากชุมชนด้านการเงินแรงงาน วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนทั้งความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียน

5.4 เพื่อให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการด้านอื่น ๆ ที่เป็นการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

5.5 เพื่อสนับสนุนในการดำเนินงานหลักของโรงเรียน คือ งานวิชาการประสบผลสำเร็จ

5.6 เพื่อบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมที่ดีของหน่วยงาน รวมทั้งสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรในการปฏิบัติงาน

5.7 เพื่อเป็นการป้องกันและร่วมแก้ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนที่เกิดจากผลกระทบของชุมชน

สมพร สุทัศนีย์ (2545 : 131) กล่าวถึงความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้มี 5 ประการ คือ

1. เพื่อทราบพื้นฐานที่แท้จริงของนักเรียนจากผู้ปกครองเพื่อที่จะได้ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพื้นฐานและความต้องการนักเรียน
2. เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้ประชาชนหันมาสนใจและช่วยเหลือโรงเรียนทั้งด้านวิชาการและด้านทุนทรัพย์
3. เพื่อใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนให้เกิดประโยชน์
4. เพื่อให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการให้บริการของโรงเรียนทั้งวัสดุ สถานที่และความสะดวกต่าง ๆ
5. เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในการจัดการศึกษาให้เป็นเรื่องของประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน

สมชาย สุตเลิศ (2550 : 24) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายการให้บริการชุมชนว่า เป็นการอำนวยความสะดวกด้านความรู้และสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนตามสมควรแก่สภาพที่เหมาะสม โดยผู้ให้บริการและผู้รับบริการเกิดความประทับใจ อันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ผลของการศึกษาสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นเป็นการ ดำเนินการเพื่อให้ชุมชนเข้าใจการดำเนินงานของโรงเรียนและปรารถนาจะให้โรงเรียนทำอะไรบ้างเพื่อให้ทราบว่าประชาชนมีความรู้สึกเช่นไรต่อโรงเรียนและปรารถนาจะให้โรงเรียนทำอะไรบ้างเพื่อให้ประชาชนสนับสนุนโรงเรียนด้านการเงินและโครงการศึกษาเพื่อให้ประชาชนรู้สึกรับผิดชอบด้านคุณภาพการศึกษาที่โรงเรียนดำเนินงานอยู่มากขึ้นเพื่อสร้างมิตรภาพ ความเคารพ ความเชื่อมั่นในตัวบุคลากรและการบริการของโรงเรียนที่ให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความต้องการในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่ชุมชน เพื่อให้ประชาชนทำงานร่วมกับโรงเรียนและร่วมกันแก้ปัญหาการศึกษาด้วยความจริงใจในการร่วมกันพัฒนาชุมชน

6. การมีส่วนร่วมด้านการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ชุมชนจะมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น เพื่อให้การศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากขึ้น เช่นกัน การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน จึงควรมีรายละเอียด ดังนี้

การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) นักวิชาการบริหารได้พยายามคิดค้นทฤษฎีการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมสอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะคำนึงถึงความสำคัญของผู้ร่วมงานทุกระดับ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีแนวคิดทางการบริหารเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Approach) และการบริหารเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Approach) บุคคลสำคัญที่เป็นผู้เริ่มต้นแนวคิดนี้คือ แมรี พาร์คเกอร์ ฟอน เร็ท

ความสำคัญของชุมชนที่มีต่อการจัดการศึกษาโดยหลักการแล้วโรงเรียนและชุมชนต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะโรงเรียนเป็นสถาบันพัฒนาคนเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ในขณะเดียวกันโรงเรียนจะดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยความร่วมมือและการสนับสนุนจากชุมชน ดังนั้นโรงเรียนและชุมชนจึงจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีผู้กล่าวถึงความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ ดังนี้

สุเทพ ทองประดิษฐ์ (2545 : 198) ให้ความเห็นว่า ทรัพยากรที่มีความสำคัญยิ่งของการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต คือการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในการเตรียมบุคลากรให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงใหม่ เพราะหากไม่สามารถพัฒนาคนให้เป็นบุคลากรแห่งการเรียนรู้ได้ประเทศชาติก็จะมีบุคลากรที่จมอยู่ภายใต้อดีต ล้าหลังตามปัจจุบันไม่ทัน

ถวิล มาตรเยี่ยม (2545 : 195) ได้ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมเกิดผลดีและมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์หลายประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมเป็นการระดมสรรพกำลังทรัพยากรมนุษย์ สามารถนำเอาประสบการณ์ ความรู้และทักษะของแต่ละคน มาใช้ในการวางแผนงานที่สมบูรณ์ขึ้น และนำไปปฏิบัติจะประสบผลสำเร็จทำให้คุณภาพในการตัดสินใจสูงขึ้น ตลอดจนช่วยให้เกิดการสนับสนุนในการนำไปปฏิบัติและมีส่วนร่วมรับผิดชอบในผลลัพธ์ช่วยในการวางแผนและตัดสินใจ เป็นมรรคผลวิธีหนึ่งในการพัฒนา สนับสนุนให้เกิดความสามัคคีในทีมงานสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในหน่วยงาน

จันทรานี สงวนนาม (2545 : 69) กล่าวว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการที่บุคคลหรือคณะเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการปฏิบัติงานตลอดจนการประเมินผล

ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel. 1996: 326) อ้างถึงใน (ประวิต

เอราวัณ. 2545 : 12-15;) ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ ศึกษาสภาพปัญหาเน้นทางเลือกเฉพาะการคาดคะเนจุดสุดท้ายของแต่ละเรื่องและการคัดเลือกในแต่ละเรื่อง ลูเนนเบิร์ก และออร์นสตี (Lunenbergh and Ornstien. 1996: 30) อ้างถึงใน (ประวิต เอราวัณ. 2545 : 12-15) กล่าวถึงรูปแบบของการจัดการโดยมีส่วนร่วมไว้ว่า การจัดการโดยมีส่วนร่วมความเป็นลักษณะเฉพาะตัวของมนุษย์ การมีส่วนร่วมเป็นวิธีหนึ่งที่ดีที่สุดที่จะลดการต่อต้านในการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะพบในกลุ่มที่มีผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546 : 46) ให้ความเห็นว่า การกำหนดนโยบาย การวางแผน การแก้ไขปัญหา หรือการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงมุมมองของกลุ่มคนที่หลากหลายมากขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546 : 203) ได้เสนอหลักปฏิบัติในการดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนไว้ ดังนี้

1. ดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ และตรงไปตรงมา
2. การติดต่อกับชุมชน ต้องมุ่งให้เกิดเจตคติที่ดี
3. ดำเนินการต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลา ทั้งในและนอกโรงเรียน
4. สร้างความเข้าใจอันดีให้เกิดทั่วไปไม่จำกัดเฉพาะกลุ่ม
5. รับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของประชาชนในชุมชน
6. ใช้วิธีดำเนินงานง่าย ๆ และเป็นกันเองกับประชาชน
7. ใช้วิธีการดำเนินงานหลากหลายที่เหมาะสมกับสภาพชุมชน
8. ให้เกียรติและยกย่องชุมชนที่ให้ความร่วมมืออย่างเท่าเทียมกัน
9. ปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพ
10. ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ โดยการให้ประชาชนได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมมากที่สุด

ร่วมมากที่สุด

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2550: 270) จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมในด้านของการกำหนดแนวทางควรปฏิบัติงานหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการใด กระบวนการหนึ่งขององค์การ

จากหลักการข้างต้นพอสรุปได้ว่า หลักการในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น โรงเรียนและชุมชนต้องมีทั้งให้และรับ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ให้มากที่สุด ดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ สร้างความเข้าใจอันดีอย่างต่อเนื่องใช้วิธีง่าย ๆ เป็นกันเอง เพื่อให้การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนา

1. การประชุมระดมความคิด

การประชุมระดมความคิด เป็นวิธีการทางการสอนที่ประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่ายที่มีปัญหา และความสนใจตรงกันมาพบกับผู้ชำนาญการหรือผู้เชี่ยวชาญในด้านที่เหมาะสม เพื่อที่จะหาความรู้และหนทางที่จะแก้ปัญหานั้นที่ประสบอยู่โดยการศึกษาเป็นกลุ่มโดยปกติมักจะจัดรวมกันและใช้เวลาในการฝึกอบรมหลายวัน การประชุมระดมความคิดมีข้อดี คือ สมาชิกหรือผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่และกลุ่มจะมีบทบาทในการดำเนินการประชุม และมีข้อจำกัด คือต้องใช้เวลามาก ค่าใช้จ่ายในการประชุมค่อนข้างสูงและสมาชิกต้องเสียสละเวลาในการศึกษาและประสานงานร่วมกัน จึงจะได้ผลดี การประชุมระดมความคิดมีวิธีการ ดังนี้

- 1) เตรียมสถานที่และเครื่องอำนวยความสะดวกล่วงหน้าให้เรียบร้อย
- 2) จัดแบ่งเป็นกลุ่มย่อย
- 3) ประชุมระดมความคิด
- 4) แต่ละกลุ่มรายงานผลต่อที่ประชุม และ
- 5) ประเมินผล ได้มีผู้ให้ความหมาย การประชุมระดมความคิด ดังต่อไปนี้

สมเกียรติ ศรีจักรวาท (2543 : 7) ได้ให้ความหมาย การประชุมระดมความคิดว่าเป็นการจัดขึ้นเพื่อเพิ่มหรือเสริมทักษะบางเรื่อง ให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุม โดยเฉพาะ วิธีการอาจประกอบด้วยการบรรยายหรืออภิปรายเนื้อหาต่าง ๆ ติดตามด้วยการลงมือปฏิบัติ ภายใต้การดูแลและให้คำแนะนำของที่ปรึกษา (Consultant)

ประสิทธิ์ เขียวศรี (2544 : 1) ให้ความหมายไว้ว่า Brain Storming เป็นคำที่คนไทยค่อนข้างจะคุ้นเคยและรู้จักกันมากในทุกวงการ มีผู้บัญญัติเป็นภาษาไทยไว้ที่พบมากมี 2 คำ คือ การระดมสมอง กับการประชุมระดมความคิด ปัจจุบันพบว่าการพยายามใช้คำว่า การระดมความรู้ และประสบการณ์ หมายถึง การแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ได้มากที่สุดภายในเวลาที่กำหนดการระดมสมอง ถือเป็นกิจกรรมกลุ่ม เป็นการหาความคิดดี ๆ ที่ทุกคนมีส่วนร่วม มีลักษณะเป็นการเพิ่มจำนวนความคิดมากกว่าคุณภาพของความคิด เพราะคุณภาพจะเป็นเรื่องของกลั่นกรองภายหลังจากการระดมสมองจบลงแล้วการประชุมความคิดเห็นมีกติกาน้อยมาก และกติกาดังกล่าวที่มีอยู่ก็ไม่ได้มีไว้สำหรับควบคุมกลุ่ม แต่กลับมีไว้เพื่อช่วยให้ความคิดเกิดขึ้นมาก ๆ

เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา (2544 : 113-120) ได้ศึกษาไว้ว่า การระดมสมองเป็นเทคนิคที่กระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนเกิดความคิดสร้างสรรค์ และเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยไม่คำนึงว่าความคิดนั้นจะเป็นอย่างไร ถูกต้องหรือไม่ ความคิดทุกอย่างจะได้รับการยอมรับจากกลุ่มทั้งสิ้น สุดท้ายถึงค่อยสรุปผล สมาชิกทุกคนจะได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

สมจิตร์ เกิดปรางค์ และคณะ (2545 : 27) กล่าวไว้ว่า การประชุมระดมความคิด เป็นการประชุมที่ประกอบด้วยจำนวนสมาชิกขนาดกลาง เป็นการประชุมที่มีความยืดหยุ่นอาจแบ่งสมาชิกเป็นกลุ่มย่อยประมาณ 1 – 5 กลุ่ม ซึ่งจำนวนกลุ่มขึ้นอยู่กับเนื้อเรื่อง ความพร้อมและจำนวนของวิทยากร การประชุมระดมความคิดจะประกอบด้วยการบรรยายทางทฤษฎีและการนำทฤษฎีมาทดลองปฏิบัติ ตลอดจนแก้ไข้ปัญหาเพื่อหาข้อสรุปนำความรู้ที่ได้รับจากภาคทฤษฎีและจากการทดลองปฏิบัติไปใช้ให้เป็นประโยชน์นอกจากนี้ประโยชน์ที่ได้รับจากการประชุม เป็นการสำรวจปัญหาค้นคว้าวิธีการและกระบวนการแก้้ปัญหาที่ดีและสามารถปฏิบัติได้ ทั้งเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเป็นการเผยแพร่ความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ ขบวนการจัดการประชุม จะประกอบด้วยผู้ประสานงาน คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ วิทยากรและผู้เข้าร่วมประชุม

สรุปได้ว่า การประชุมระดมความคิด เป็นการจัดการประชุมโดยมีผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับปัญหาหลาย ๆ ฝ่ายหลาย ๆ คน มานำเสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในมุมมองของแต่ละคน ซึ่งจะนำไปสู่วิธีการกำหนดวิธีการแก้้ปัญหาที่ตรงประเด็น ผู้ที่เข้าร่วมและให้ข้อเสนอแนะก็พร้อมที่จะนำแนวทางหรือข้อสรุปร่วมกันไปปฏิบัติด้วยความเต็มใจและปัญหาก็จะถูกแก้ไข้โดยใช้แนวทางที่หลายฝ่ายเห็นร่วมกันทำให้เกิดความรู้สึกร่วมส่วนร่วม

2. ประโยชน์ของการประชุมระดมความคิด

การประชุมเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคลากร ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น มีความสำคัญ และมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการในหน่วยงานเป็นอย่างมาก ซึ่งได้มีผู้กล่าวถึงประโยชน์ของการประชุมระดมความคิดไว้หลายแนวทาง ดังนี้

วิชชุดา หุ่นวิไล (2542 : 239) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประชุมเชิงปฏิบัติการไว้ ดังนี้

1. การประชุมระดมความคิด ช่วยให้ระบบวิธีการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงขึ้น การติดต่อประสานงาน ความสนใจในการปฏิบัติงานและจิตใจใฝ่งานดีขึ้น สามารถนำเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ มาช่วยแก้้ปัญหาในการปฏิบัติงานจนเกิดประสิทธิภาพ
2. การประชุมระดมความคิด เป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการประหยัด ทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์และงบประมาณ เพราะการประชุมระดมความคิดทำให้การปฏิบัติงานได้พัฒนาทักษะความชำนาญงานมากขึ้น การทำงานมีความผิดพลาดน้อยลง
3. การประชุมระดมความคิด ทำให้ลดเวลาในการเรียนงานน้อยลง เมื่อบุคลากรจะปฏิบัติงานจะมีการแนะนำก่อน บุคลากรที่ได้รับการแนะนำมีความชำนาญแล้วจะ

สามารถปฏิบัติงานได้ทันทีและได้ผลดี ประหยัดเวลากว่าใช้บุคลากรที่ปฏิบัติงานและเรียนงานไปด้วยในเวลาเดียวกัน

4. ช่วยลดภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา ซึ่งไม่ต้องเสียเวลามาชี้แจงสั่งสอนในงานที่สั่ง และการประชุมระดมความคิดยังช่วยลดการทำงานล่วงเวลาน้อยลง เพราะการที่จะทำงานล่วงเวลานั้นเกิดจากความล่าช้า ไม่คล่องและไม่เข้าใจในการทำงานเป็นส่วนมาก

5. เป็นการแนะแนวทางในความก้าวหน้าของบุคคล กระตุ้นเตือนผู้ปฏิบัติงาน คิดถึงความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานด้วยการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และทักษะรู้งานโดยการประชุม

สมิต สัชชุกร (2543 : 16) สรุปไว้ว่า การประชุมมีประโยชน์อย่างมากต่อการทำงานร่วมกันเป็นทีม การแสวงหาความร่วมมือและความรับผิดชอบของบรรดาสมาชิก ดังนี้

1. ช่วยให้เกิดการทำงานทางความคิดร่วมกัน
2. ช่วยให้เกิดความรับผิดชอบผูกพันระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมและแบ่งเบภาระรับผิดชอบได้ดี
3. ช่วยให้มีมารอบคอบในการตัดสินใจ
4. ช่วยให้การรวบรวมข้อมูลและความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องมีความกว้างขวางและครอบคลุม
5. ช่วยให้การกระจายข่าวสารต่าง ๆ ถ่ายทอดไปยังผู้เกี่ยวข้องรวดเร็ว
6. ช่วยในการประสานงาน ประสานความคิดและความเข้าใจ
7. ช่วยให้มีการหยั่งความคิดเห็นใหม่ ๆ ในวิธีการต่าง ๆ และมีโอกาสรับฟังความคิดเห็นของบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย
8. ช่วยไม่ให้อ้วนผลิผลลามในการตัดสินใจรวดเร็วโดยลำพังคนเดียวจนเกิดความผิดพลาดได้ง่าย เพราะการประชุมจะช่วยในการตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลต่าง ๆ อย่างรอบคอบ
9. ช่วยให้เกิดความรู้สึกว่า แต่ละคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของงาน
10. ช่วยให้เห็นติดตามความคืบหน้าของงาน
11. ช่วยให้เห็นมุมมองในปัญหาต่าง ๆ

จรรยาศักดิ์ แสงสว่าง (2545 : 2) สรุปถึงประโยชน์ของการประชุมระดมความคิดว่าในบางครั้งการที่ให้ความรู้ มีประสบการณ์ หรือเกี่ยวข้องกับปัญหาหลาย ๆ ฝ่ายหลาย ๆ คนมานำเสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในมุมมองของแต่ละคน ประโยชน์ที่เห็นชัดเจน คือ องค์ประกอบของปัญหาหลากหลาย ซึ่งจะนำไปสู่วิธีการกำหนดวิธีแก้ปัญหานั้นที่ตรงประเด็น ผู้ที่เข้าร่วมและให้ข้อเสนอแนะก็พร้อมที่จะนำแนวทางหรือข้อสรุปร่วมกันไปปฏิบัติด้วยความเต็มใจ

และปัญหาก็จะถูกแก้ไข โดยใช้แนวทางที่หลายฝ่ายเห็นร่วมกัน ทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของทุกคน

สรุปได้ว่า การประชุมเป็นเทคนิคซึ่งจะนำไปสู่วิธีการกำหนดวิธีแก้ปัญหที่ตรงประเด็น ผู้ที่เข้าร่วมและให้ข้อเสนอแนะก็พร้อมที่จะนำแนวทางหรือข้อสรุปร่วมกันไปปฏิบัติด้วยความเต็มใจและปัญหาก็จะถูกแก้ไขที่นิยมใช้กันมากในสถาบันการศึกษา และในวงการทั่วไป เนื่องจากการประชุมระดมความคิดจะเน้นทั้งทางด้านวิชาการทฤษฎีและด้านปฏิบัติ การประชุมระดมความคิดจึงมีประโยชน์ช่วยให้เกิดการดำเนินงานร่วมกันเกิดความรับผิดชอบผูกพัน ช่วยในการประสานงาน ประสานความคิดและความเข้าใจทุกฝ่ายเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม ทำให้การทำงานร่วมกันเป็นทีมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

3. ความจำเป็นในการประชุมระดมความคิด

เพื่อการพัฒนางานและเมื่อมีสถานการณ์มีปัญหาในการปฏิบัติเนื่องจากบุคลากรขาดความรู้ ความเข้าใจและขาดทักษะอันมีผลต่อการปฏิบัติงานในหน่วยงานไม่บรรลุผลสำเร็จ สามารถแก้ไขหรือปรับปรุงพัฒนาได้โดยอาศัยกระบวนการประชุมระดมความคิด ซึ่งมีผู้กล่าวถึงความจำเป็นในการประชุมระดมความคิดไว้หลายแนวทาง ดังนี้

ซารี มณีศรี (2542 : 120) ได้เสนอแนะการประชุมระดมความคิดไว้ว่าควรมีลักษณะ ดังนี้

1. เวลาที่ใช้ควรมีเวลาเพียงพอ
2. วัสดุอุปกรณ์มีอย่างเพียงพอ
3. มีวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ
4. มีเจ้าหน้าที่เพียงพอ
5. มีสถานที่พร้อมที่จะดำเนินกิจกรรมนั้นได้
6. กำหนดวัตถุประสงค์ชัดเจน
7. นำปัญหาเฉพาะอย่างของผู้เข้าร่วมประชุมเข้าร่วมอยู่ด้วย
8. จัดกลุ่มที่คล่องตัวตามปัญหา
9. ผู้เข้าร่วมประชุมให้ความสัมพันธ์อย่างดีตลอดเวลา

การประชุมเป็นวิธีที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นกลุ่มจะต้องจัดบรรยากาศให้ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของงาน และมีบทบาททำงานประสบผลสำเร็จให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นและร่วมกันดำเนินกิจกรรมอย่างทั่วถึง ต้องคำนึงถึงความพร้อม ความต้องการของผู้เข้าร่วมประชุม จัดกิจกรรมให้สมาชิกได้ประโยชน์สูงสุด กระตุ้นให้สมาชิกร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติตามข้อตกลงต้องอาศัยความสามารถในด้านต่าง ๆ

มากมายได้แก่ มนุษยสัมพันธ์ กระบวนการกลุ่ม การประสานความขัดแย้ง การเป็นผู้นำทางวิชาการ เป็นต้น

4. องค์ประกอบของการประชุมระดมความคิด

4.1 หัวข้อปัญหา คือ ประเด็นที่ต้องการให้กลุ่มแสดงความคิดเห็น

4.1.1 ผู้นำหรือผู้ดำเนินการมีหน้าที่ในการนำการระดมความคิด ซึ่งจะต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

4.1.2 กำหนดหัวข้อหรือประเด็นปัญหา ผู้ดำเนินการจะต้องจัดหาข้อมูลเบื้องต้นให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นได้ทราบ เช่น ระดับปัญหา ณ ปัจจุบัน ความเป็นมาและแนวโน้มของปัญหา ทั้งที่เป็นเชิงปริมาณ (ตัวเลข) และเชิงคุณภาพ (รูปภาพ กราฟ)

4.1.3 กำหนดหรือเลือกผู้ที่จะระดมสมอง โดยจะต้องเลือกเฉพาะผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับประเด็นหรือปัญหานั้น ๆ และผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้ที่สามารถใช้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ เพื่อจะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่นั้น ๆ ได้

4.1.4 กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมทุกคนแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีและเปิดเผยรวมทั้งเปิดโอกาสให้มีการถกเถียงภายใต้กรอบของประเด็นปัญหาที่กำหนด หากผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นยังไม่มีความคิดเห็น เราจำเป็นต้องเริ่มต้นให้ด้วยการยกหัวข้อหรือความคิดเห็นก่อนหรืออาจจะเจาะจงผู้เข้าร่วมคนใดคนหนึ่งเริ่มก่อนก็ได้

4.1.5 สรุปหรือตัดทอนข้อมูลจากผู้เสนอความคิดเห็นมาให้เป็นสาระที่กระชับซึ่งเมื่อเราให้แต่ละคนเสนอความคิดเห็นอาจจะขาด Focus หรือขาดความกระชับ แต่ผู้ดำเนินการจะต้องไม่ไปเปลี่ยนแปลงความหมายหรือสาระที่ผู้ร่วมแสดงความคิดเห็นแสดงออกมา

4.1.6 หลังจบการแสดงความคิดเห็นแล้วจะต้องรวบรวมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นออกเป็นหมวดหมู่หรือถักรองให้เป็นข้อสรุป

4.2 ผู้ร่วมแสดงความคิดเห็นมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

4.2.1 เสนอความคิดเห็นภายใต้หัวข้อที่กำหนด โดยไม่มีอคติหรือปิดบังความคิดเห็นที่แท้จริงของตัวเอง

4.2.2 ให้ความเคารพต่อความคิดเห็นของคนอื่นวิพากษ์วิจารณ์ความคิดเห็นของคนอื่นได้ แต่ต้องไม่เป็นไปในทางลบ ถึงแม้จะขัดต่อความรู้สึกหรือขัดแย้งต่อความคิดเห็นของตนเอง

4.2.3 สถานที่ อุปกรณ์และเครื่องมือ เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินการระดมความคิดเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและทำให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นได้ใช้ประโยชน์ เช่น กระดาษ เครื่องฉายข้ามศีรษะ และกระดาน เป็นต้น

สรุปได้ว่า วิธีการและองค์ประกอบของการประชุมระดมความคิด คือ วิธีการของการประชุมระดมความคิด เป็นวิธีที่เน้นให้เกิดการคิดตัดสินใจและมีความเป็นอิสระในการคิด โดยไม่ยึดติดความรู้สึกหรือความคิดเห็นของตน เน้นความคิดที่มีความหลากหลายได้แนวความคิดใหม่ ๆ มีการส่งเสริมความคิดของกันและกัน องค์ประกอบของการประชุมระดมความคิดเป็นส่วนที่ต้องการให้แสดงความคิดเห็น กำหนดปัญหา มีการคัดเลือกบุคคลที่จะใช้ระดมสมอง กระตุ้นให้ทุกคนมีส่วนร่วม มีการนำเสนอแนวความคิดแบบต่อเนื่องและหลากหลาย เพื่อที่จะใช้ในการคัดเลือก เพื่อนำไปใช้ในขั้นตอนการปฏิบัติต่อไป

2. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมโดยความเต็มใจ และร่วมอย่างแข็งขันของคนหรือกลุ่มบุคคล ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ในทุกขั้นตอนของการพัฒนา การเข้ามามีส่วนกระทำให้เกิดการพัฒนา มิใช่เป็นผู้รับการพัฒนาตลอดไป ทั้งนี้เป็นการเกื้อหนุน ให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริง การมีส่วนร่วมของประชาชน มิใช่หมายความว่าเพียงการตั้งประชาชน เข้ามาทำกิจกรรมตามที่ผู้นำท้องถิ่นคิดหรือจัดทำขึ้น เพราะแท้ที่จริงแล้วประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาคุณภาพ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ของโรงเรียนบ้านเหล่า อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

1. กีฬาภายในรวมใจชุมชน หมายถึง การแข่งกีฬาของนักเรียน และการร่วมกิจกรรมแข่งขันกีฬาของชุมชนโดยจัดปีการศึกษาละ 1 ครั้ง ครั้งละ 1 วัน
2. กิจกรรมให้บริการ หมายถึง โรงเรียนให้บริการ แก่ชุมชน เช่นการให้บริการขอใช้อาคารสถานที่ การให้ยืมวัสดุ ครุภัณฑ์ ช่วยอำนวยความสะดวก การเป็นพิธีกร แก่ชุมชนในการจัดงาน การให้ความรู้ทางวิชาการ การบริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต
3. กิจกรรมร่วมงานชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่ชุมชนทำขึ้นในโอกาสต่าง ๆ จะเป็นงานส่วนบุคคลหรืองานของชุมชนโดยบุคลากรในโรงเรียนจะเข้าร่วมงานกับชุมชน กิจกรรมที่ทำเช่นกิจกรรมที่ส่วนบุคคลในชุมชนจัดงานอุปสมบท งานมงคลสมรสงานของชุมชนเช่นงานพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชน งานบุญประเพณีท้องถิ่น งานวันสำคัญทางศาสนา

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

1. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพย์สิน หรือมีความรู้ด้อยกว่า
2. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายลงมาว่าต้องการอะไรโดยที่รัฐยังไม่รู้ความต้องการของชาวบ้าน ดังนั้นการมีส่วนร่วมเพียงแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนเท่านั้น

3. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนด ปัญหาความต้องการ การตัดสินใจ ในแนวการแก้ปัญหา และความเท่าเทียมกันของทุกฝ่ายการ ยกระดับคุณภาพชีวิตและมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชน ให้ดีขึ้นมีหลักและวิธีการที่ หลากหลายอย่างด้วยกัน แต่ที่สำคัญขาดไม่ได้คือ หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา เพราะการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นดี และถาวรที่สุดนั้น ย่อมเกิดจากพลังความคิดความสามารถของ ประชาชนที่ผลิตขึ้นมา ดังนั้นการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ และได้ผลอย่างแท้จริงจะต้องให้ ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาทุกด้านและทุกขั้นตอน

สรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้ามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนโดย บุคคลหรือ กลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยความเต็มใจในทุกขั้นตอนของการพัฒนา การเข้ามามีส่วน กระทำให้เกิดการพัฒนา ทั้งนี้เป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริง ถาวรความสำคัญของการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน มีความสำคัญเป็นสิทธิพื้นฐานอันชอบธรรมของ คนที่ต้องเคารพให้การยอมรับ และยกย่อง โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออก เกี่ยวกับการปรับปรุงวิถีชีวิตของเขา

2. งานพัฒนาเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมากจำเป็นต้องให้ คนหนุ่มมากเหล่านี้มีสิทธิมีเสียงในการแสดงออก

3. กลยุทธ์ทั้งหลายในการพัฒนาที่ผ่านมา ยังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มประชาชน ผู้ด้อยโอกาสและยากจน และในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้กลุ่มคนผู้ได้เปรียบ มีโอกาสมากขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ใหม่ โดยให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น

4. ประสบการณ์ที่ผ่านมา ได้พบว่า มีโครงการจำนวนมากที่ประสบความสำเร็จ โดยอาศัยวิธีให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในรูปของการรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์กรประชาชนใน ขณะเดียวกัน ก็มีตัวอย่างของโครงการที่ล้มเหลวเป็นจำนวนมาก อันเนื่องมาจากไม่เปิดโอกาสให้ ประชาชนมีส่วนร่วม

สรุป การจัดการศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้ดั่งนั้น การเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความสำคัญยิ่ง โดยบุคลากรของโรงเรียนต้องสร้างความเข้าใจอันดีกับ ชุมชน โดยใช้กิจกรรมการประชาสัมพันธ์ ให้ชุมชนได้รับรู้ข้อมูลที่ถูกต้อง และสร้างศรัทธาให้ ชุมชนยอมรับ มีความจริงใจ มีทักษะมนุษยสัมพันธ์ โดยบุคลากรของโรงเรียนต้องเริ่มก่อน ที่จะ ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือชุมชน ร่วมกิจกรรมสร้างความคุ้นเคย การบริหารมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ การระดมทรัพยากรสนับสนุนการจัดการศึกษา จะทำได้ง่าย ความสำเร็จของบริหาร การจัดการศึกษา คือการได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากชุมชน โดยจุดมุ่งหวังคือการ พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข

3. การประเมินโครงการ

1. ความหมายของการประเมินโครงการ

นิตา ชูโต (2536 : 8) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ความหมายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการ การหาแนวทางวิธีการปรับปรุงจัดการเกี่ยวกับโครงการ และการหาผลที่แน่ใจว่าเกิดจากโครงการ เพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของโครงการให้ดียิ่งขึ้น

นราทิพย์ พุ่มทรัพย์ (2541 : 11) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินโครงการจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการซึ่งได้มาของข้อมูลที่ได้จัดกระทำอย่างมีระบบเพื่อได้มาซึ่งข้อที่เป็นจริง วิเคราะห์ข้อมูลและนำผลประเมินสรุป เสนอต่อผู้มีอำนาจเพื่อกระบวนการตัดสินใจต่อไป

ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ (2543 : 84) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง การประเมินช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งหรือทุกช่วงเวลาของโครงการ ส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือหลายส่วน หรือทุกส่วนขององค์ประกอบของโครงการ

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ (2543 : 22) ได้อธิบายความหมายการประเมินโครงการ ฝึกอบรมว่าเป็นงานที่ซับซ้อนและมีอุปสรรคต้องใช้เทคนิค แรงงาน เวลา และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานมาก ประกอบกับหน่วยงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะมีงานประจำ และโครงการ เฉพาะที่รับผิดชอบมาก จึงอาจจะละเลยการประเมินโครงการฝึกอบรม แต่ในอนาคตหน่วยงาน ฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ จะต้องประเมินความสำเร็จของโครงการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ

ริคเคน (Riceken. 1972 : 47) ได้อธิบายการประเมินว่า คือ การวัดผลทั้งที่พึงปรารถนา และไม่พึงปรารถนาอันสืบเนื่องมาจากการดำเนินงานที่กำลังกระทำอยู่ เพื่อมุ่งไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการเช่นเดียวกับ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2541 : 15) ได้ให้ความหมายของการประเมินคล้าย ๆ กัน คือการประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่มุ่งแสวงหาคำตอบสำหรับคำถามที่ว่านโยบายแผนงานโครงการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้แต่ต้นหรือไม่และระดับใด

เวอร์เธน และแซนเนอร์ส (Werthen and Saners. 1973 : 129) ได้อธิบายความหมายการประเมินว่า หมายถึง กระบวนการของการวิเคราะห์และเก็บรวบรวมข้อมูล อันเป็นการให้ประโยชน์สำหรับการตัดสินใจค่าผลผลิต วิธีการและแนวการเลือกต่าง ๆ สำหรับผู้มีอำนาจ

จากความหมายดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการและพิจารณาปัจจัยให้ทราบถึง

จุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างเป็นทางการเป็นระบบแล้วตัดสินใจว่า จะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้น เพื่อดำเนินการต่อหรือยุติโครงการนั้นเสีย

2. ประโยชน์ของการประเมินโครงการ

สมคิด พรหมจ้อย (2542 : 41- 42) ได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินมีประโยชน์ ดังนี้

1. ช่วยให้เห็นแนวทาง หรือกรอบความคิดเห็นในการประเมินการเรียนรู้ เรื่อง รูปแบบการประเมินที่หลากหลาย จะทำให้เกิดประสบการณ์ในการตัดสินใจเลือกรูปแบบการ ประเมินได้อย่างเหมาะสมกับสิ่งที่มุ่งประเมิน

2. ช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินมีความชัดเจนและ ครอบคลุมเนื่องจากรูปแบบการประเมินแต่ละรูปแบบจะมีกรอบความคิดเชิงเหตุผลอยู่ด้วย

3. ช่วยในการกำหนดตัวแปรหรือประเด็นสำคัญ ในการประเมินได้อย่างชัดเจน

4. ทำให้ผลงานการประเมินมีความเป็นระบบ ครอบคลุม เป็นที่ยอมรับ และ สื่อความหมายได้ชัดเจนถ้าหากกำหนดรูปแบบการประเมินไม่ชัดเจนจะทำให้มองไม่เห็นแนวทาง ไม่มีเป้าหมาย การวิจัยก็ช้าลงหรือจนวิจัยไม่สำเร็จเลยก็ได้

เยาวดี (ราชชัยกุล) วิบูลย์ศรี (2544 : 93-95) ได้อธิบายความหมายไว้ว่า ประโยชน์ของการประเมินโครงการจะชี้ให้เห็นประโยชน์ของการประเมินโครงการต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. การประเมินเป็นเครื่องมือของการรับรองคุณภาพในการให้บริการ ถึงแม้ว่าจะ ไม่รับประกันผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงสุดของโครงการได้ แต่ก็สามารถรับรองคุณภาพของโครงการได้ ในระดับหนึ่ง

2. การประเมินช่วยให้ผู้สนับสนุนด้านเงินทุนได้รับทราบปัญหาหรืออุปสรรค ในการดำเนินงานของโครงการ โดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่จัดขึ้นเพื่อการกุศล เช่น โครงการอาหารกลางวันสำหรับเด็กนักเรียน ที่ด้อยโอกาสจากการประเมินโครงการดังกล่าว ย่อมทำให้ทราบว่าทุนที่ได้รับการสนับสนุนจาก โครงการนั้นมีจำนวนเพียงพอหรือไม่ เด็กนักเรียนที่เข้ารับบริการโครงการประเภทนี้มีความรู้สึก พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในด้านใดบ้าง ทั้งนี้เพื่อจะได้หาทางปรับปรุงหรือแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ในโอกาสต่อไป

3. การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง

4. การประเมินช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับ ก่อนหลัง โดยสามารถทราบได้ว่าโครงการใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ปัญหา ในการคัดเลือกโครงการตลอดจนช่วยลดความกดดันจากอำนาจทางการเมือง อันเนื่องมาจาก

โครงการมีจำนวนมาก (ทั้งจากการขยายโครงการและโครงการที่ต่อเนื่อง) แต่เงินทุนสนับสนุนมีจำนวนจำกัด

5. การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลป้อนกลับจากผู้รับบริการ ข้อมูลประเภทนี้ทำให้ทราบถึงข้อจำกัดและปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อนำมาปรับปรุงโครงการ ตลอดจนเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ

6. การประเมินช่วยให้ทราบถึงผลผลิตของโครงการทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไป ถึงแม้ว่าการดำเนินโครงการต่าง ๆ ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ผลผลิตที่พึงประสงค์เป็นหลักแต่ในความเป็นจริงแล้วก็อาจจะมีผลผลิตบางส่วนที่ไม่พึงประสงค์ด้วย

3. รูปแบบการประเมินโครงการ

มีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ (Approach) ในการประเมินไว้มากมายหลายแบบแต่ละแบบมีความคิด ทฤษฎี เหตุผล และวิธีการประเมินที่มีผู้นิยมสนับสนุนนำไปใช้เป็นแบบอย่าง (Model) ในการประเมินตามความเชื่อของแต่ละบุคคลและกลุ่มอาชีพตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ของปัญหาที่จะประเมินต่าง ๆ กันไป ดังนี้

อินทร์ ศรีคุณ (สมคิด พรหมจ้อย. 2542 : 42 ; อ้างอิงมาจาก อินทร์ ศรีคุณ. 2522 : 30) อธิบายถึงรูปแบบการประเมินว่ารูปแบบการประเมินนั้นสามารถจัดหมวดหมู่ได้ 3 ลักษณะ โดยพิจารณาจากความคล้ายคลึงและความแตกต่าง ดังนี้

1. กลุ่มที่นักประเมินแสดงบทบาทเป็นผู้ตัดสิน (Judgmental Role) ได้แก่ รูปแบบการประเมินของครอนบาค สคริบเวน และสแตก (Cronbach, Seriven and Stake)

2. กลุ่มที่ยึดการวินิจฉัยสั่งการเป็นหลัก (Decision- management Approaches to Evaluation) ได้แก่ รูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีมและอัลคิน (Stufflebeam and Aikin)

3. กลุ่มที่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Decision-objective Plan) ได้แก่ รูปแบบของไทเลอร์ แฮมมอนด์ โพรวิส และบลอม (Tyler, Hammond, Provus and Blomm)

สมคิด พรหมจ้อย (2542 : 42) ได้จำแนกรูปแบบการประเมินโดยทั่วไปนิยมแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

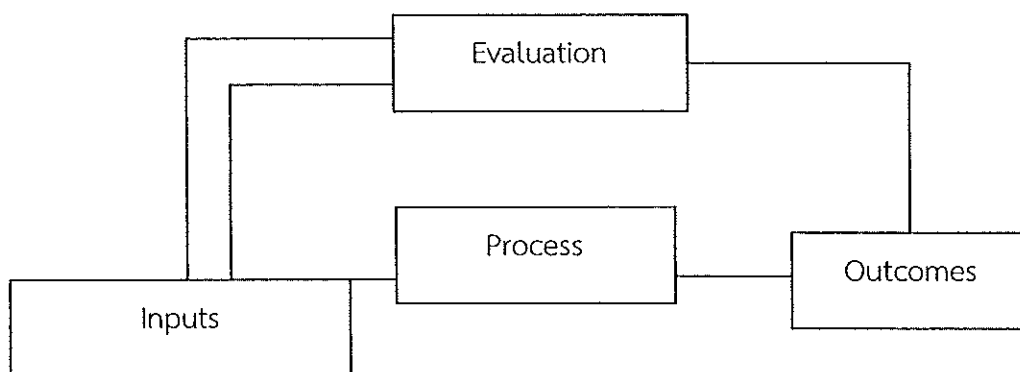
1. รูปแบบการประเมินที่เน้นที่จุดมุ่งหมาย (Object-based Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการตรวจสอบผลที่คาดหวังได้เกิดขึ้นหรือไม่ หรือประเมินโดยตรวจสอบผลที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายเป็นหลักโดยดูว่าผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

ได้แก่ รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) ครอนบาค (Cronbach) และเคิร์ก แพตทริค (Kirpatrick)

2. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า (Judgmental Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศ สำหรับกำหนด และวินิจฉัยและโครงการนั้น ได้แก่ รูปแบบการประเมินของสเตค (Stake) สคริฟเวน (Scriven) โพรวัส (Provus)

3. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision-oriented Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล และข่าวสาร ต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกหาทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ได้แก่ รูปแบบการประเมินของเวลช์ (Welch) สตัฟเฟิลเบม (Stufflebeam) อัลคิน (Alkin)

การประเมินผลโครงการมีประโยชน์ต่อการบริหารโครงการอย่างยิ่ง กล่าวคือ เป็น เครื่องควบคุมให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงมีนักวิชาการเกี่ยวกับการ ประเมินผลโครงการหลายท่านได้สร้างแบบจำลองการประเมิน (Evaluation Model) ขึ้นโดยมี ความแตกต่างกันหลายรูปแบบ เช่น แบบจำลองของไทเลอร์ (Tyler) แบบจำลองของครอนบาค และสคริฟเวน (Cronbach and Scriven) แบบจำลองของ สเตค (Stake) แบบจำลองชิปของแด เนียล แอล สตัฟเฟิลเบม (Daniel L. Stufflebeam) แบบจำลองของโพรวัส (Provus) แบบจำลองของอัลคิน (Alkin) และแบบจำลองของแฮมมอนด์ (Hammond) เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นแต่ ละรูปแบบดังกล่าวนี้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับผลผลิตของโครงการเป็นหลัก อย่างไรก็ตามแนว ทางการประเมินที่มีลักษณะจุดเน้นที่คล้ายกันหรือแตกต่างกันของแต่ละรูปแบบนี้อาจเนื่องจาก การปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบจากรูปแบบอื่น ๆ ที่มีอยู่ก่อนแล้ว หรืออาจเกี่ยวกับการอาศัย เทคนิคเชิงระบบ (System Approach) เข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการ ประเมินแบบใด ระบบการประเมินจะประกอบไปด้วย ปัจจัยนำเข้าระบบ (Inputs) กระบวนการ จัดกระทำกับปัจจัย (Process) และผลผลิต (Outcomes) ซึ่งทั้ง 3 ส่วนนี้จะต่อเนื่องกัน ตามลำดับและขณะเดียวกันจะมีวงจรหมุนกลับ (Feedback) จึงจะเรียกว่าเป็นระบบที่สมบูรณ์ ดังภาพที่ 2 (มหาวิทยาลัยมหิดล, คณะแพทยศาสตร์. 2527 : 3)

ภาพที่ 2 รูปแบบการประเมินผล

มีผู้เสนอรูปแบบ (Approach) การประเมินโครงการไว้มากมาย แต่ละแบบมีความคิด ทฤษฎี เหตุผล และวิธีการประเมินที่มีผู้นิยมสนับสนุน นำไปใช้เป็นแบบอย่าง (Model) ขอยกตัวอย่างดังนี้

นิศา ชูโต (2527 : 15-26) ได้กล่าวถึง รูปแบบของการประเมินของ เฮาส์ (House, 1980) ที่สำคัญ ๆ และนิยมใช้สรุปได้ดังนี้

1. แบบการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis Approach) มุ่งถึงผลที่ได้จากโครงการและพยายามหาความเกี่ยวข้องของรูปแบบแผนงานที่วางไว้ในโครงการกับตัวบ่งชี้ต่าง ๆ และข้อมูลต่าง ๆ ผลที่เกิดจากโครงการจะต้องวัดได้ในเชิงปริมาณและหาสาเหตุที่เป็นเรื่องของเหตุและผลได้ นิยมใช้ในการวัดโครงการทางด้านบริการสังคม

2. แบบยึดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือวัตถุประสงค์เป็นพื้นฐาน (The Behavioral or Goal-Base Approach) ถือว่าเป็นวัตถุประสงค์ของโครงการคือเกณฑ์ในการวัดโครงการ การประเมินจะเอาวัตถุประสงค์และโครงการ ความสำเร็จของโครงการคือไม่มีความแตกต่างกัน หรือ แตกต่างก็น้อยมากระหว่างวัตถุประสงค์กับสิ่งที่ทำจริง

3. แบบยึดการตัดสินใจเป็นหลัก (Decision-Making Approach) ให้ความสำคัญตรงจุดระดับการตัดสินใจ และสร้างภาพของสถานการณ์ต่าง ๆ ว่าถ้าตัดสินใจแบบนั้นแบบนี้โอกาสว่าจะเกิดขึ้นบ้าง จะเก็บข้อมูลทำการวิเคราะห์และเสนอผลให้แก่ผู้ตัดสินใจหลาย ๆ ทางซึ่งสุดท้ายผู้บริหารเท่านั้นจะเป็นผู้ชี้ขาดว่าจะใช้ทางเลือกใด

4. แบบอิสระจากวัตถุประสงค์ (Goal-Free Approach) เป็นการประเมินทุกอย่างที่เกิดขึ้นจากโครงการทั้งหมด และเปรียบเทียบความสำคัญของผลเหล่านั้นว่าตรงกับความต้องการหรือไม่

5. แบบศิลปะวิจารณ์ (Art Criticism Approach) เป็นแบบอย่างการประเมินที่ทำได้โดยผู้เชี่ยวชาญ มีแบบแผนและหลักเกณฑ์ เกณฑ์เหล่านี้มีพื้นฐานทางความคิดที่ทฤษฎีเชื่อถือได้ และมีส่วนเห็นพ้องกันบ้าง แม้วาไม่เหมือนโดยสิ้นเชิงในกลุ่มของผู้ชำนาญในศาสตร์สาขานั้น ๆ

6. การตรวจสอบทางวิชาชีพ (The Professional Review Approach) คือการประเมินที่อาศัยกลุ่มของบุคคลที่เชี่ยวชาญในอาชีพนั้น ๆ เป็นผู้ตรวจสอบมาตรฐานและคุณค่าของคนในอาชีพเดียวกันนั่นเอง

7. แบบกึ่งกฎหมาย (Quasi-Legal Approach) ได้กระบวนกรชักฟอกและการพิจารณาคดีของศาลและระบบลูกขุนใช้ในวิธีการประเมินปัญหาทางสังคม

8. แบบศึกษาเฉพาะกรณี (The Case-Study Approach) มุ่งสร้างความเข้าใจแก่ผู้รับฟังเกี่ยวกับโครงการอย่างละเอียดในทุกด้าน จึงสนใจศึกษาประเด็นที่ “บุคคลอื่นที่รู้จักโครงการมีความเห็นเกี่ยวกับโครงการอย่างไร”

ไชยยศ เรื่องสุวรรณ (2533 : 112-114) ได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินโครงการของ คอนราดและวิลสัน (Conrad and Wilson, 1985) กล่าวว่า นอกจากจะให้ภาพรวมของลักษณะการประเมินแล้ว ยังให้แนวทางในการตั้งข้อคำถาม และความมุ่งหมาย ตลอดจนวิธีการรวบรวมข้อมูลเพื่อการประเมินอีกด้วย จากลักษณะการประเมินที่มีประสิทธิภาพตามแนวคิดของ คอนราดและวิลสัน 4 รูปแบบดังนี้

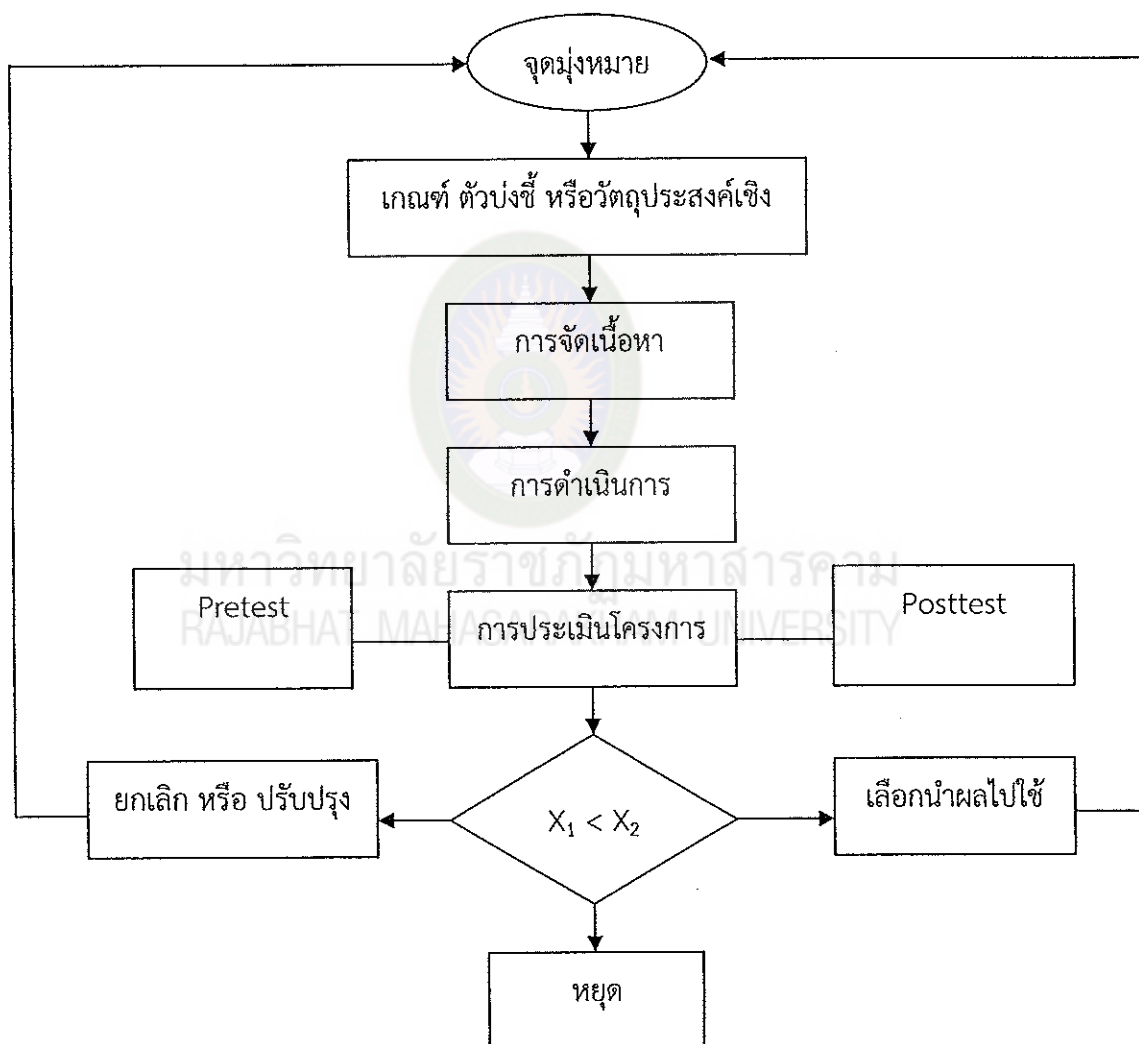
1. ประเมินตามวัตถุประสงค์ (Goal-based Model) ผู้ปูพื้นฐานการประเมินตามรูปแบบนี้คือ ไทเลอร์ (Tyler) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของโครงการกับเกณฑ์มาตรฐานแล้วใช้เครื่องมือต่าง ๆ วัดผลการประเมินโครงการและนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์และเกณฑ์กำหนดไว้ เพื่อศึกษาว่า การดำเนินโครงการนั้นสอดคล้อง หรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์และเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้เพียงใด ขั้นตอนการประเมินตามรูปแบบของไทเลอร์ (Tyler)

- 1.1 ค้นหาจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของโครงการที่จะประเมิน
- 1.2 นำจุดมุ่งหมายมาสร้างเกณฑ์หรือตัวบ่งชี้
- 1.3 จัดกิจกรรมของโครงการประเมินให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของโครงการ
- 1.4 ตรวจสอบก่อนเริ่มดำเนินงานด้วยเครื่องมือที่น่าเชื่อถือ
- 1.5 ดำเนินกิจกรรมตามโครงการที่กำหนดไว้
- 1.6 เมื่อเสร็จสิ้นโครงการทำการทดสอบอีกครั้งหนึ่ง

1.7 ประเมินประสิทธิภาพของโครงการโดยการเปรียบเทียบคะแนน
จากผลการทดสอบก่อนดำเนินการและหลังดำเนินการ

1.8 นำผลการประเมินไปใช้

รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler) จึงเป็นการประเมินตามรูปแบบของ
วัตถุประสงค์และจุดหมายของโครงการโดยการเปรียบเทียบผลการประเมินก่อนดำเนินการและ
หลังดำเนินการ ดังภาพที่ 3 (ประยูร อาษานาม. 2540 : 19)

ภาพที่ 3 รูปแบบการประเมินของไทเลอร์

2. การประเมินแบบตอบสนองหรือมีส่วนร่วม (Responsive Model) เป็นการประเมินที่เน้นกิจกรรมมากกว่าจุดประสงค์ของโครงการและนอกจากนั้นยังมุ่งไปยังปัญหาและสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้บริหารนั้น

3. การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship Model) เป็นการประเมินโดยยึดบทบาทของผู้ประเมินโดยไม่ได้ยึดจุดมุ่งหมาย ไม่ได้คำนึงถึงปัญหาหรือข้อโต้แย้งใด ๆ และไม่ได้ประเมินโครงการ โดยการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ แต่การประเมินเกี่ยวกับผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับโครงการนั้น ๆ ซึ่งเป็นผู้กำหนดแนว (Guidelines) เกณฑ์การประเมินจึงเกิดขึ้นจากการสำรวจตรวจสอบโครงการของผู้เชี่ยวชาญและเกณฑ์ของผู้เชี่ยวชาญกำหนดขึ้น

4. การประเมินเพื่อการตัดสินใจ (Decision-making Model) การประเมินเพื่อการตัดสินใจมีอยู่ 2 รูปแบบคือ

4.1 Context-Input-Process-Product (CIPP) โดยสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ซึ่งได้อธิบายความหมายของการประเมินรูปแบบ CIPP ว่าหมายถึง กระบวนการจำแนกรวบรวม และเสนอข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์ของความมุ่งหมาย การออกแบบหรือการวางแผนงานดำเนินงานและผลงานของโครงการใดโครงการหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจความรับผิดชอบ และเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องโครงการนั้น

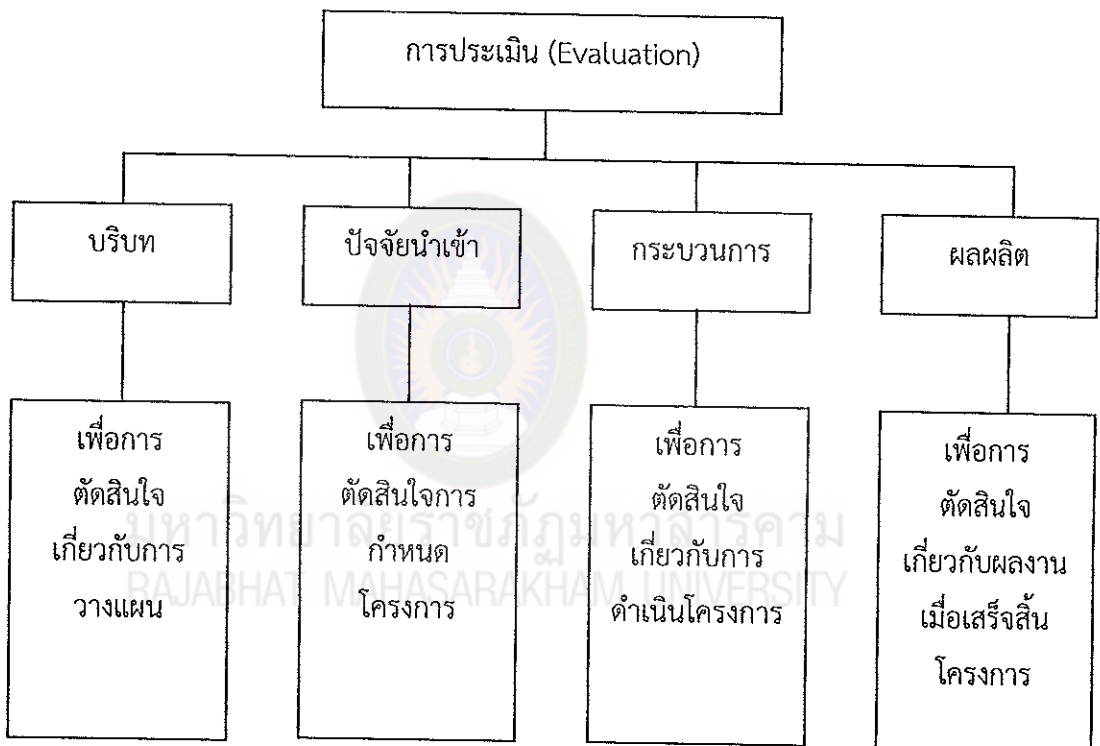
4.2 UCLA Center For the Study of Evaluation (CSE) โดย อัลคิน (Alkin) ได้อธิบายความหมายของการประเมินแบบ CSE หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้อง การเลือกข่าวสารที่เหมาะสมรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจได้พิจารณาเลือกตามความเหมาะสม

รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model เสนอโดย สตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam) แห่ง Ohio State University สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมจากนักประเมินโครงการเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันคำว่า CIPP เป็นคำย่อของคำว่า Context Input Process และ Product รูปแบบการประเมินแบบ CIPP model มีจุดมุ่งหมายเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและหรือสารสนเทศ เพื่อไปใช้ในการตัดสินใจหาทางเลือกที่เหมาะสมในการประเมินนั้นมุ่งจากสิ่งที่ประเมิน 4 ประการ (ไชยยศ เรืองสุวรรณ. 2533 : 11)

1. บริบท (Context) เพื่อพัฒนาจุดมุ่งหมายของโครงการ
2. ปัจจัยเบื้องต้น (Input) เพื่อออกแบบโครงการ
3. กระบวนการ (Process) เพื่อประเมินขั้นตอนในการดำเนินงาน
4. ผลผลิต (Product) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ตามโครงการ

สุขุม มูลเมือง (2530 : 16) กล่าวถึง แบบจำลอง CIPP Model ว่าไม่เพียงเป็นการประเมินว่าโครงการบรรลุตามจุดประสงค์หรือไม่เท่านั้น แต่ยังเป็นการประเมินโครงการซึ่งมี

ลักษณะเป็นการประเมินความก้าวหน้าเพื่อบ่งชี้จุดเด่นจุดด้อย เพื่อนำไปปรับปรุงกิจกรรม แผนการประชุมได้ทันที่ทั้งที่และมีการประเมินรวมสรุปหลังโครงการประเมินแบบ CIPP Model จึงเป็นที่นิยมใช้ ทั้งนี้เพราะนักประเมินจะได้ข้อดี ข้อบกพร่องและประสิทธิภาพของโครงการที่จะ ประเมินได้เป็นอย่างดี ซึ่งนับว่าเป็นการรับข่าวสารแบบสะสมช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารได้ อย่างมาก ทั้งยังเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่ายสะดวกในการปฏิบัติ จึงเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง โครงสร้างของรูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 โครงสร้างการประเมินตามรูปแบบ CIPP Model

สมบุรณ์ ตันยะ (2532 : 116) ได้กล่าวถึงการประเมินตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ว่าผู้ประเมินอาจเลือกประเมินเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งหรือประเมินทั้งหมดก็ได้ แต่ถ้าประเมินทั้งหมดทุกด้านจะช่วยให้ได้ข่าวสารแบบสะสม คือการตัดสินใจหลังการประเมินสภาพแวดล้อมแล้วจะเป็นแนวทางสำหรับการประเมินตัวป้อน ประเมินกระบวนการ และประเมินผลผลิต ในทำนองเดียวกัน การตัดสินใจหลังการประเมินตัวป้อนแล้ว ก็

จะเป็นแนวทางในการประเมินกระบวนการและการประเมินผลผลิต นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินโครงการตามขั้นตอนต่อไป

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2537 : 13-19) กล่าวถึงการประเมินโครงการไว้ 4 ประการ คือ

1. การประเมินบริบท (Context Evaluation) เป็นการประเมินความต้องการหรือจำเป็นเพื่อจัดทำโครงการหรือจัดลำดับความสำคัญของโครงการและกำหนดจุดมุ่งหมายของโครงการต่าง ๆ การประเมินบริบททำได้โดยการศึกษาอิทธิพลหรือแรงกดดันต่างๆ ของสิ่งภายนอกโครงการว่ามีหรือไม่อย่างไร การศึกษานโยบายการศึกษาของประเทศ ปัญหาทางสังคมที่มีผลกระทบต่อโครงการ หรืออาจจะประเมินโครงการเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของโครงการว่าสอดคล้องกับความจำเป็นและนโยบายหรือปรัชญาของสถาบันหรือหน่วยงานนั้นหรือไม่

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการประเมินว่าปัจจัยที่เราต้องการมีอะไรบ้าง พอเพียงหรือไม่ ภายใต้ปัจจัยนี้มีทางเลือกใดหรือโปรแกรมใด โปรแกรมหนึ่งที่เราควรดำเนินการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการ การประเมินปัจจัยก็จะให้คำตอบว่าการดำเนินโครงการที่ทำให้คำตอบว่าการดำเนินโครงการที่ทำไปนี้ได้ดำเนินไปตามแผนที่เหมาะสมหรือไม่ ปัจจัยเบื้องต้นที่ใช้พอเพียงหรือไม่

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินว่าได้นำโครงการปฏิบัติตามแผนที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินกระบวนการทำได้ 2 ลักษณะคือ มีการประเมินก่อนนำไปปฏิบัติจริงเป็นการวิเคราะห์ในเชิงความสัมพันธ์ตามหลักสูตร เป็นเหตุผลระหว่างจุดมุ่งหมายกับแนวปฏิบัติซึ่งอาจได้ข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงวิธีการปฏิบัติได้ ในลักษณะที่สองคือ การประเมินกระบวนการขณะปฏิบัติอยู่ โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม จะช่วยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่คณะกรรมการดำเนินโครงการอย่างมาก การให้ข้อติชมอย่างเหมาะสมจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของโครงการในที่สุด

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่ได้ว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งอาจทำได้ทันทีที่โครงการสิ้นสุดลง และมีการติดตามผลการปฏิบัติงานต่อมาอีกภายหลัง เช่น 6 เดือน เป็นต้น การประเมินผลผลิตช่วยให้การตัดสินใจเกี่ยวกับการรับรอง ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการถ้าจะกระทำต่อไป

โดยสรุปจากการศึกษารูปแบบการประเมินโครงการต่าง ๆ สรุปได้ว่า รูปแบบแต่ละรูปแบบมีจุดเด่นและจุดด้อยแตกต่างกัน ดังนั้น จึงต้องพิจารณารูปแบบของการประเมินให้เหมาะสมกับโครงการที่จะทำการประเมินแต่ละโครงการหรืออาจประยุกต์หลาย ๆ รูปแบบ

เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์สูงสุดของข้อมูลที่ต้องการทราบเพื่อใช้เป็นข้อเสนอแนะของหน่วยงานแต่ละโครงการตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

1. ความหมาย

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2540 : 133) ให้ความหมายว่า การวิจัยปฏิบัติการเป็นรูปแบบการวิจัยที่สะท้อนถึงตนเองหรือการตรวจสอบตนเอง เพื่อให้ผู้ร่วมทำวิจัยได้ปรับปรุงการปฏิบัติงานประการหนึ่งทำให้เข้าใจการปฏิบัติงานของตนเองและทีมงานหรือองค์กรประการหนึ่งและในการตัดสินใจในการเลือกสภาพการณ์ที่เหมาะสม เพื่อดำเนินการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพประการหนึ่ง

บุญชม ศรีสะอาด (2543 : 12) ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยเพื่อนำผลมาใช้แก้ปัญหาอย่างเร่งด่วนหรือปรับปรุงการปฏิบัติงาน

สุวิมล ว่องวานิช (2544 : 11) การวิจัยปฏิบัติการหมายถึง กระบวนการค้นหาข้อความรู้ที่มีขั้นตอนหลักสำคัญในการสะท้อนกลับ ผลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่มีการดำเนินงานเป็นวงจรต่อเนื่อง ในส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานสู่ผลการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงาน

ประวิต เอรารวรรณ (2545 : 5) ให้ความหมายว่า การวิจัยปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็นระบบของกลุ่ม ผู้ปฏิบัติงานเพื่อทำความเข้าใจต่อปัญหาหรือข้อสงสัยที่กำลังเผชิญอยู่และให้ได้แนวทางการปฏิบัติ หรือวิธีการแก้ไขปรับปรุงที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ในการปฏิบัติงานจึงจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้องได้ใช้ความสามารถหรือควบคุมสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ด้วยตนเอง

บุญชม ศรีสะอาด (2554 : 180) ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติหรือการวิจัยปฏิบัติการ เป็นกระบวนการในการแก้ปัญหา หรือการพัฒนาการปฏิบัติงานในหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นในวงการวิชาชีพใด ๆ เป็นการวิจัยที่ได้รับความนิยมมากขึ้นเนื่องจากมีจุดเด่น คือให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่และผู้ร่วมงานทำการวิจัยได้ แก้ปัญหาต่าง ๆ เห็นประโยชน์ได้อย่างชัดเจน

สรุปได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานขององค์กรอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อนำผลการศึกษาวิจัยที่ค้นพบหรือสรรคส์สร้างขึ้นไปใช้ปรับปรุงแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงาน

2. ความมุ่งหมายของการวิจัยปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ(Action Research) เป็นการวิจัยของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานร่วมกัน ที่ต้องการจะพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงานหรือการพัฒนางานที่เหมาะสมและคุณภาพให้ สอดคล้องกับความต้องการของสถานการณ์ของสังคมนั้น ๆ เช่น ในสถานศึกษา กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน อาจประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้ปกครอง นักเรียน หรือนักศึกษา และสมาชิกในชุมชนอื่น ๆ ที่มี ส่วนเกี่ยวข้อง วิธีการวิจัยจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อได้รับความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลเหล่านี้ ในการวิเคราะห์การทำงานของตนเองและกลุ่มอย่างถี่ถ้วน ด้วยวิธีการสะท้อนความคิดเห็นการ แลกเปลี่ยนความเห็นต่อการทำงานของตนเองและกลุ่มผู้ร่วมการวิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้ อาจใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา การปรับปรุงโครงการ การปรับปรุงวิธีการเรียน การสอน การปรับปรุงนโยบายและระบบการทำงานของโรงเรียน หน่วยงาน มุ่งมั่นการปรับปรุงที่ เป็นรูปธรรม เป็นต้น

วิธีการแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มาจากคำว่า "การปฏิบัติ" (Action) และ "การ วิจัย" (Research) ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการทำงานร่วมกัน การตกลงใจร่วมกัน การพัฒนาปรับปรุง ร่วมกันของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในงานนั้น ๆ มากกว่าการอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก และโดย อาศัยคุณสมบัติของนักวิจัยที่แตกต่างกับการวิจัยแบบอื่นที่มีอาศัยเครื่องมือการวิจัยและ ความเห็นของกลุ่มตัวอย่างเป็นสำคัญ Action Research เน้นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ มิใช่ เพียงเก็บข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามความคิดเห็นกับกลุ่มตัวอย่างแต่อย่างเดียว มีการเก็บ ข้อมูลหลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต การอภิปรายกลุ่ม (เล็กและใหญ่) การศึกษาค้นคว้า ด้วยการใช้การวิเคราะห์เอกสารและการสนทนากลุ่ม(Focus group) ซึ่งได้มีผู้สรุปความมุ่งหมายของ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537 : 13) ได้สรุปความมุ่งหมายของการวิจัยปฏิบัติการไว้ ดังนี้

1. มุ่งหวังในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานประจำให้ดีขึ้น โดย นำงานที่ปฏิบัติมาวิเคราะห์หาสาระสำคัญและสาเหตุที่เป็นปัญหาอันเป็นเหตุให้การปฏิบัติหน้า ที่ นั้น ๆ

2. เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการแก้ปัญหาทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในห้องเรียน หลักการสำคัญ ๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของการวิจัยปฏิบัติการ มีดังต่อไปนี้

- 2.1 การวิจัยปฏิบัติการเป็นความพยายามที่จะปรับปรุงการศึกษา โดย การเปลี่ยนแปลง (Changing) การศึกษานั้นจะเรียนรู้ลำดับของการเปลี่ยนแปลงนั้น

2.2 การวิจัยปฏิบัติการเป็นการทำงานของกลุ่ม (Participatory) และใช้การปรึกษาหรือร่วมมือทำงาน (Collaboration) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยปฏิบัติตามแนวทางที่กลุ่มกำหนด

2.3 การวิจัยปฏิบัติการใช้การสะท้อนการปฏิบัติ (Reflection) โดยการตรวจสอบในทุก ๆ ขั้นตอนเพื่อปรับปรุงการฝึก หรือการปฏิบัติให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย การวิจัยปฏิบัติการเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระเบียบ (Systematic Learning Process) โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องนำความคิดเชิงนามธรรมมาทดลองปฏิบัติ และประเมินผลการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการทดสอบ (Test) แนวคิดนั้นว่าถูกหรือผิด

2.4 การวิจัยปฏิบัติการที่เริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ (Start Small) อาจเริ่มต้นจากบุคคล (ครู/นักวิจัย) คนเดียวพยายามดำเนินการให้มีการเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงบางสิ่งบางอย่างทางการศึกษาให้ดีขึ้นโดยขณะที่ปฏิบัติการต้องปรึกษา/รับฟังข้อคิดเห็น และอาศัยการร่วมปฏิบัติจากผู้เกี่ยวข้อง

2.5 การวิจัยปฏิบัติการเป็นการสร้างความรู้ใหม่ที่ให้แนวทางเชิงรูปธรรมจากการบันทึก (Records) พัฒนาการของกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ขณะเดียวกันสามารถนำปรากฏการณ์ที่ศึกษามาประมวลเป็นข้อมูลเสนอเชิงทฤษฎี (Proposition) ได้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้ เมื่อนำมาวิจัยแก้ปัญหาในชั้นเรียน โดยครูเป็นผู้เรียนรู้ และวิเคราะห์วิจารณ์จากผลที่ได้จากการปฏิบัติการจะทำให้ได้รูปแบบแก้ปัญหา หรือพัฒนาการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของชั้นเรียน และระบบของตนเองได้อย่างแท้จริง

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2540 : 134) สรุปไว้ว่า การวิจัยปฏิบัติการมีจุดมุ่งหมายพื้นฐานเพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงาน หรือแก้ปัญหาเฉพาะจุด เฉพาะที่ และเฉพาะเรื่องมากกว่า เพื่อสร้างความผลิตความรู้การผลิตความรู้ หรือการแสวงหาประโยชน์ของความรู้เป็นเพียงเป้าหมายรอง หรือเป็นผลพวงของการวิจัยปฏิบัติการนั้น การวิจัยปฏิบัติการมุ่งเน้นการนำเอาความรู้เชิงทฤษฎีผสมผสาน หรือนำมาบูรณาการกับความรู้จากการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือแสวงหาคำตอบที่แจ่มชัดอันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ทันที่

สรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของการวิจัยปฏิบัติการ คือ การหาวิธีการแก้ปัญหาหรือปรับปรุงและพัฒนางานที่ปฏิบัติที่ยังไม่ดีพอให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. หลักการวิจัยปฏิบัติการ

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2537 : 13) ศึกษาไว้ว่า หลักการสำคัญซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะของการวิจัยปฏิบัติการมี ดังนี้

1. การวิจัยปฏิบัติการ เป็นความพยายามที่ปรับปรุงการศึกษา โดยการเปลี่ยนแปลง (Changing) การศึกษานั้น และการเรียนรู้ลำดับของการเปลี่ยนแปลงนั้น
2. การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการทำงานของกลุ่ม (Participatory) และใช้การปรึกษาหารือร่วมมือทำงาน (Collaboration) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยการปฏิบัติตามแนวทางกลุ่มกำหนด
3. การวิจัยปฏิบัติการ ใช้การสะท้อนการปฏิบัติ (Reflection) โดยประเมินตรวจสอบในทุก ๆ ขั้นตอน เพื่อปรับปรุงการฝึก หรือการปฏิบัติให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย
4. การวิจัยปฏิบัติการ เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระเบียบ (Systematic Learning Process) โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องนำความคิดเชิงนามธรรม มาทดลองปฏิบัติ และประเมินผลการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการทดสอบ (Test) แนวคิดนั้นถูกต้องหรือผิด
5. การวิจัยปฏิบัติการ ที่เริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ (Start Small) อาจเริ่มต้นจากบุคคล (ครู / นักวิจัย) คนเดียว พยายามดำเนินการให้มีการเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงบางสิ่งบางอย่างทางการศึกษาให้ดีขึ้น โดยขณะที่ปฏิบัติต้องมีการปรึกษา รับฟังข้อคิดเห็น และอาศัยการร่วมปฏิบัติจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
6. การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการสร้างความรู้ใหม่ ที่ให้แนวทางปฏิบัติเชิงรูปธรรม จากการบันทึก (Records) พัฒนาของกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ในขณะเดียวกันสามารถนำปรากฏการณ์ที่ศึกษา มาประมวลผลเป็นข้อมูลเสนอทางทฤษฎี (Proposition) ได้ แนวทางการวิจัยปฏิบัติการนี้ เมื่อนำมาวิจัยแก้ปัญหาในชั้นเรียน โดยครูเป็นผู้เรียนรู้ และวิเคราะห์วิจารณ์จากผลที่ได้จากการปฏิบัติการ ให้รูปแบบการแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของชั้นเรียน และระบบของตนเองได้อย่างแท้จริง

สุวิมล ว่องวานิช (2544 : 14-16) ได้สรุปหลักการสำคัญ และความจำเป็นของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ไว้ดังนี้

1. ให้โอกาสครูในการสร้างองค์ความรู้ ทักษะการวิจัยการประยุกต์ใช้ การตระหนักถึงเป็นทางเลือกที่เป็นไปได้ที่จะเปลี่ยนแปลงโรงเรียนให้ดีขึ้น
2. เป็นการสร้างชุมชนให้เป็นความรู้ นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลง หรือสะท้อนผลการทำงาน
3. เป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติโดยตรง เนื่องจากช่วยพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ
4. ช่วยทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเกิดการเปลี่ยนแปลงผ่านกระบวนการวิจัยในที่ทำงาน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อองค์กร เนื่องจากนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติ และการแก้ปัญหา
5. เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของการปฏิบัติในการวิจัย ทำให้

กระบวนการวิจัยมีความเป็นประชาธิปไตย ทำให้เกิดยอมรับในความรู้ของผู้ปฏิบัติ

6. ช่วยตรวจสอบวิธีการทำงานของครูที่มีประสิทธิภาพ

7. ทำให้ครูเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง (Change Agent)

สรุปจุดสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) คือเป็น

กระบวนการวิจัยแบบเข้าไปมีส่วนร่วมและร่วมมือกันในหมู่คณะ แต่ละคนจะอธิบายในสิ่งที่ตนเองสนใจ สืบค้นหาสิ่งที่ผู้อื่นคิด แสดงความเห็นที่สอดคล้องกันหรือไม่เห็นด้วยอย่างมีเหตุผล และหาหนทางในการแก้ไขปัญหาพัฒนาที่เป็นไปได้ สมาชิกในกลุ่มจะทำการวางแผนร่วมกัน ลงมือปฏิบัติงานร่วมกัน เก็บข้อมูลร่วมกัน สังเกตสถานการณ์ร่วมกัน และสะท้อนผลการดำเนินงานร่วมกัน ว่าแนวทางการแก้ปัญหานั้นเป็นแนวคิดที่ถูกต้องหรือผิด

4. การพัฒนาคุณภาพการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

แนวคิดทฤษฎีวงล้อเดมมิ่ง

วงล้อเดมมิ่งพัฒนาขึ้นโดย ดร.ชีวฮาร์ท นักวิทยาศาสตร์ชาวอเมริกัน ต่อมา ดร.เดมมิ่งได้นำไปเผยแพร่ที่ประเทศญี่ปุ่นจนประสบความสำเร็จเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายโดยมีกิจกรรม 4 ขั้นตอนคือ PDCA (Plan, Do, Check and Act) เป็นกิจกรรมพื้นฐานในการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของการดำเนินงาน

วีรพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ (2547 : 56) กล่าวว่า วงล้อเดมมิ่ง หรือวงล้อ PDCA คือวิธีการที่เป็นขั้นตอนในการทำงานให้งานเสร็จอย่างถูกต้องอย่างมีประสิทธิภาพและเชื่อถือได้ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน (Check) และการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาคือทำให้งานไม่บรรลุเป้าหมายตามแผนที่วางไว้ (Act) ดังนั้นการหมุนวงล้อเดมมิ่ง (PDCA) อย่างต่อเนื่อง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

อุทัย บุญประเสริฐ (2545 : 76) ได้เสนอว่าวงจร PDCA หรือวงจรเดมมิ่ง คือแนวความคิดในการแก้ปัญหา (Problem Solving) และการพัฒนากระบวนการ (Process Improvement) อย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำเสนอโดย ดร.เดมมิ่ง และถือว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานของวิธีการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน กระบวนการแก้ปัญหาประกอบด้วย

1. Plan คือการวางแผน จะครอบคลุมในเรื่องการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการแก้ไขและจัดทำแผนดำเนินงาน ในบรรดาองค์ประกอบทั้ง 4 ของวงจร PDCA นั้น ขั้นตอนการวางแผนเป็นเรื่องสำคัญที่สุด แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่ว่าการดำเนินการในขั้นตอนที่เหลือจะเป็นอย่างไร ขอให้การวางแผนถูกต้องก็พอ แต่เนื่องจากทุกสิ่งทุกอย่างต้องอาศัยแผน ดังนั้นถ้าแผนไม่ดีเสียแล้ว งานอื่นก็ไม่ดีด้วย ซึ่งถ้าแผนเดิมมีการวางแผนอย่างดี การ

แก้ไขก็มีน้อยและกิจกรรมต่าง ๆ ก็สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า ในการจัดทำแผนจำเป็นจะต้องมีการระบุข้อจำกัดของทรัพยากรที่มีและผลที่มีต่อแผน เช่น ทรัพยากรมนุษย์ วัสดุดิบ และเงินทุน ระยะเวลาที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาหาวิธีการที่เป็นไปได้ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว ถ้าเป็นไปได้ควรตรวจสอบความเป็นไปได้ในการผ่อนคลายนข้อจำกัดดังกล่าวด้วย ควรมีการพิจารณาข้อเสนอต่าง ๆ ก่อนที่จะกำหนดเลือกใช้ข้อเสนอที่ดีที่สุดให้เป็นแผนปฏิบัติการ ในแผนควรกำหนดวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อการตรวจสอบว่าแผนดังกล่าวมีการวางแผนที่ดี และมีการปฏิบัติตามแผนอย่างถูกต้อง

2. Do คือการลงมือปฏิบัติ หลังจากจบจากการวางแผนแล้วก็เข้าสู่ขั้นตอนการปฏิบัติงานหรือดำเนินงานขั้นตอนต่าง ๆ ที่เสนอไว้ ควรนำไปปฏิบัติเพื่อให้มั่นใจว่ามีการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในขั้นตอนนี้คือ

2.1 สร้างความมั่นใจว่าผู้รับผิดชอบดำเนินการ ตระหนักถึงวัตถุประสงค์และความจำเป็นของงานอย่างถ่องแท้

2.2 ให้ผู้รับผิดชอบรับรู้เนื้อหา และดำเนินการตามแผนที่กำหนด

2.3 ให้มีการศึกษา และฝึกอบรม เพื่อดำเนินการตามแผนอย่างถูกต้อง

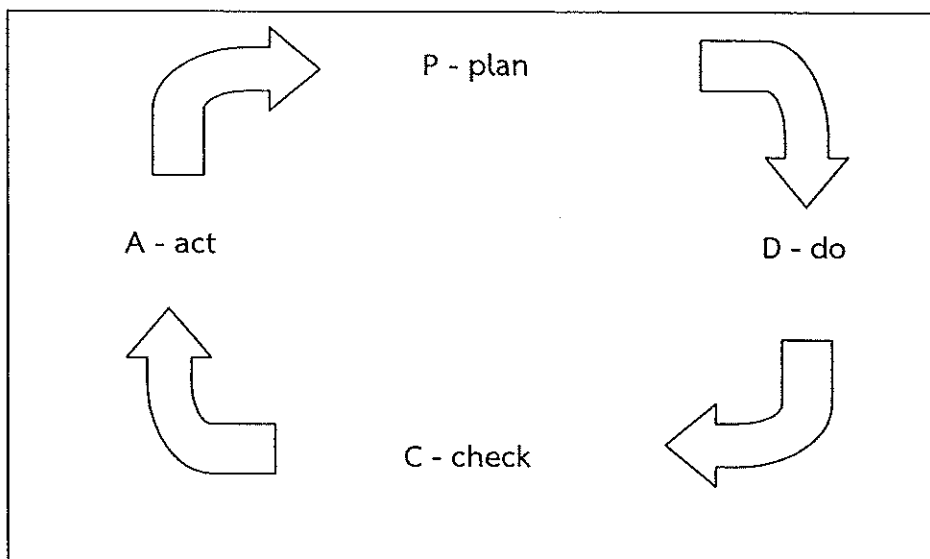
2.4 จัดหาทรัพยากรที่จำเป็นตามที่กำหนด และเมื่อต้องการ

3. Check คือการตรวจสอบผลการปฏิบัติ เมื่อทำการตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผน เพื่อให้สามารถเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น และดำเนินการแก้ไขจนได้กระบวนการหรือวิธีการปฏิบัติงานที่สามารถกำหนดเป็นมาตรฐาน ควรมีการประเมินสองด้านและเป็นอิสระซึ่งกันและกัน

3.1 มีการดำเนินงานตามแผนอย่างถูกต้องหรือไม่

3.2 เนื้อหาของแผนมีสาระเพียงพอหรือไม่ถ้าวัตถุประสงค์ของงานไม่บรรลุ นั้นหมายความว่าสภาพเงื่อนไขไม่เป็นไปตามข้อ 1 หรือข้อ 2 หรือทั้งสองข้อเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องพิจารณาว่าอยู่ในกรณีใด เพราะการแก้ไขที่ต้องการในแต่ละข้อจะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

4. Act คือการปฏิบัติตามผลการตรวจสอบ หรือแก้ไข การปฏิบัติการใด ๆ ที่เหมาะสมตามผลลัพธ์ที่ได้จากขั้นตอนการตรวจสอบหากผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามเป้าหมายจะต้องทำการปรับปรุงแก้ไข ในกรณีผลลัพธ์เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ให้จัดทำเป็นมาตรฐานซึ่งเรียกขั้นตอนนี้ว่าการนำไปปฏิบัติและกำหนดเป็นมาตรฐาน (Action)

ภาพที่ 5 วงจร PDCA (วีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ 2545:76)

ดังนั้นตามแนวคิดทฤษฎีวงล้อเดมมิ่ง PDCA นั้น ขั้นตอนทั้ง 4 ประกอบด้วย
โครงสร้างของวงจร PDCA ประกอบด้วย

ขั้นตอนการวางแผน (Plan)

ขั้นตอนการวางแผนครอบคลุมถึงการกำหนดกรอบหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ฯลฯ พร้อมกับพิจารณาว่ามีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลใดบ้างเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนั้น โดยระบุวิธีการเก็บข้อมูลให้ชัดเจน นอกจากนี้ จะต้องวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ แล้วกำหนดทางเลือกในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงดังกล่าวการวางแผนยังช่วยให้ เราสามารถคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต และช่วยลดความสูญเสียต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ทั้งในด้านแรงงาน วัสดุดิบ ชั่วโหม่งการทำงาน เงิน เวลา ฯลฯ โดยสรุปแล้ว การวางแผนช่วยให้รับรู้สภาพปัจจุบัน พร้อมกับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต ด้วยการผสานประสบการณ์ ความรู้ และทักษะอย่างลงตัว โดยทั่วไปการวางแผนมีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้

ประเภทที่ 1 การวางแผนเพื่ออนาคต เป็นการวางแผนสำหรับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือกำลังจะเกิดขึ้น บางอย่างเราไม่สามารถควบคุมสิ่งนั้นได้เลย แต่เป็นการเตรียมความพร้อมของเราสำหรับสิ่งนั้น

ประเภทที่ 2 การวางแผนเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เป็นการวางแผนเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อสภาพที่ดีขึ้น ซึ่งเราสามารถควบคุมผลที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วยการเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ ปัจจุบัน

ขั้นตอนการปฏิบัติ (DO)

ขั้นตอนการปฏิบัติ คือ การลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผน ในขั้นนี้ต้องตรวจสอบระหว่างการปฏิบัติด้วยว่าได้ดำเนินไปในทิศทางที่ตั้งใจ หรือไม่ พร้อมกับสื่อสารให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบด้วย เราไม่ควรปล่อยให้ถึงวินาทีสุดท้ายเพื่อดูความคืบหน้าที่เกิดขึ้น หากเป็นการปรับปรุงในหน่วยงานผู้บริหารย่อมต้องการทราบความคืบหน้าอย่างแน่นนอน เพื่อจะได้มั่นใจว่าโครงการปรับปรุงเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด

ขั้นตอนการตรวจสอบ (Check)

ขั้นตอนการตรวจสอบ คือ การประเมินผลที่ได้รับจากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แต่ขั้นตอนนี้มักจะถูกมองข้ามเสมอการตรวจสอบทำให้เราทราบว่า การปฏิบัติในขั้นที่สองสามารถบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ สิ่งสำคัญก็คือ เราต้องรู้ว่า จะตรวจสอบอะไรบ้างและบ่อยครั้งแค่ไหน ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบจะเป็นประโยชน์สำหรับขั้นตอนนี้

ขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสม (Act)

ขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสมจะพิจารณาผลที่ได้จากการตรวจสอบ ซึ่งมีอยู่ 2 กรณี คือ ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่วางไว้ หรือไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ หากเป็นกรณีแรก ก็ให้นำแนวทางหรือกระบวนการปฏิบัตินั้นมาจัดทำให้เป็นมาตรฐาน พร้อมทั้งหาวิธีการที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งอาจหมายถึงสามารถบรรลุเป้าหมายได้เร็วกว่าเดิม หรือเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าเดิม หรือทำให้คุณภาพดียิ่งขึ้นก็ได้ แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่สอง ซึ่งก็คือผลที่ได้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่วางไว้ เราควรนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์ และพิจารณาว่า ควรจะดำเนินการอย่างไรต่อไป

บรรจง จันทมาศ (2546 : 7 - 8) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการทำงานของวงจร PDCA ว่า เป็นขั้นตอนที่จำเป็นต้องปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่อง ไม่สิ้นสุด คือ Planning – Doing – Checking – Acting สำหรับรายละเอียดของการทำงานแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมแผนงาน (Planning) ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญต้องนำมาพิจารณา คือ

1. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน และกำหนดคุณลักษณะที่จะใช้ควบคุมลงไปด้วย
2. กำหนดเป้าหมายที่สามารถวัดได้
3. กำหนดวิธีการทำงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้
4. กำหนดว่า จะทำอะไร ที่ไหน โดยใคร เมื่อไหร่ ทำไม่ และด้วยวิธีใด คือ 5 W 1 H (What, Where, When, Who, Why and How)

ขั้นตอนที่ 2 ลงมือปฏิบัติตามแผนงาน (Doing)

1. ทำการศึกษาและฝึกอบรมให้เข้าใจวิธีการทำงานในแต่ละครั้ง
2. ลงมือปฏิบัติตามวิธีการที่ได้กำหนดไว้
3. เก็บข้อมูลถึงคุณลักษณะทางคุณภาพ ตามวิธีการที่กำหนดไว้แล้ว

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน (Checking) เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของงาน และประเมินผล

1. เพื่อตรวจสอบดูว่างานที่ได้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ เปรียบเทียบกับเป้าหมาย
2. ตรวจสอบดูว่าค่าที่วัดได้ และผลการทดสอบตรงตามมาตรฐานหรือไม่
3. ตรวจสอบว่าลักษณะจำเพาะทางคุณภาพ สอดคล้องกับเป้าหมายหรือไม่อย่างไร

ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง (Acting) จากผลของการตรวจสอบ ถ้าพบว่าเกิดปัญหาข้อบกพร่องขึ้น งานที่ได้ไม่ตรงกับเป้าหมายหรือไม่ได้ตามแผน ให้ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาลักษณะที่ค้นพบ

1. ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ ถ้าผลงานที่ได้รับเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย
2. ถ้าพบความผิดปกติใด ๆ ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุ แล้วทำการป้องกันแก้ไขเพื่อมิให้ความผิดปกตินั้นเกิดขึ้นซ้ำอีก
3. พัฒนาระบบหรือปรับปรุงวิธีการทำงานนั้น ๆ
4. การประชุมเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน การบริหารด้วยวงจร PDCA ทั้ง 4 ขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง และไม่มีที่สิ้นสุด จึงเหมือนการหมุนล้อแบบการพัฒนา และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

สรุปวงจรเดมมิง (Deming Cycle) เป็นกระบวนการบริหารคุณภาพของหน่วยงานหรือองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพตามมาตรฐานที่วางไว้ ตลอดจนเพื่อให้องค์กรเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการดำเนินการบริหารคุณภาพตามกระบวนการ PDCA นั้นจะต้องตั้งอยู่ภายในกรอบของกระบวนการซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning : P) การปฏิบัติตามแผน(Doing : D) การตรวจสอบผล(Checking : C) และการปรับปรุงแก้ไข (Acting : A) ซึ่งจะมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน

5. การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นเรื่องที่ศึกษาเป็นปรากฏการณ์ที่จะต้องใช้เวลาอันนานที่จะได้ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยจะต้องเข้าไปใกล้ชิดหรือสร้างความคุ้นเคยกับข้อมูล และข้อมูลที่ได้รับนั้นจะเน้นความหมาย มากกว่าที่จะเน้นเนื้อหาสาระไม่ใช่เป็นจำนวนหรือตัวเลข ซึ่งมีผู้สรุปไว้ ดังนี้

ศุภกิจ วงศ์วิวัฒน์นุกิจ (2550 : 52) กล่าวว่า การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) หมายถึง การวิจัยที่มุ่งหาความเข้าใจ ทัศนคติ และให้ความหมายแก่ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึคนึกคิด ความเชื่อ เจตคติ พฤติกรรม และวัฒนธรรมของมนุษย์ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลหลาย ๆ วิธีในทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต นักวิจัยอาจแฝงตัวเองเข้าไปคลุกคลีอยู่กับประชากรในชุมชนหรือท้องถิ่นที่ต้องการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูล ไม่เน้นการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นตัวเลข แต่ให้ความสำคัญกับการตีความและสังเคราะห์ข้อค้นพบบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่เก็บได้ แล้วนำเสนอข้อค้นพบในรูปแบบ การบรรยาย หรืออาจสร้างออกมาเป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของมนุษย์ หรือปรากฏการณ์ทางสังคมได้ หรือช่วยสร้างสมมติฐานเพื่อใช้ประโยชน์ในการวิจัยต่อไป ตัวอย่างการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

เกียรติสุดา ศรีสุข (<http://onzonde.multiply.com> เข้าถึง 12 มีนาคม 2556) กล่าวว่า การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยที่มีการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลัก ซึ่งอาจได้แก่ คุณลักษณะ พฤติกรรม สภาพการณ์ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น การวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้ต้องอาศัยประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญของผู้วิจัยในเรื่องนั้น ๆ เป็นอย่างมากในการที่จะวิเคราะห์ ให้ความหมาย วิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลที่รวบรวมได้ ได้อย่างถูกต้อง ละเอียดลึกซึ่ง

สุมิตร สุวรรณ (2552 : 78) เป็นการแสวงหาความรู้โดยการพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความจริงในทุกมิติ สนใจข้อมูลด้านความรู้สึกนึกคิด การให้ความหมายหรือคุณค่ากับสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนค่านิยมหรืออุดมการณ์ของบุคคล เน้นการเข้าไปสัมผัสกับข้อมูลหรือปรากฏการณ์โดยตรง มักใช้เวลาอันนานในการศึกษาติดตามระยะยาว ไม่เน้นการใช้สถิติตัวเลขในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์เป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (inductive)

อารีย์วรรณ อ่วมตานี. (<http://www.krumpai.net> เข้าถึง 12 มีนาคม 2556) เป็นการวิจัยที่แสวงหาความจริงในสภาพที่เป็นอยู่โดยธรรมชาติ (Naturalistic inquiry) ซึ่งเป็นการสอบสวน มองภาพรวมทุกมิติ (Holistic perspective) ด้วยตัวผู้วิจัยเอง เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่สนใจกับสภาพแวดล้อมนั้น โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นความรู้สึกนึกคิด

คุณค่าของมนุษย์ และความหมายที่มนุษย์ให้ต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัว เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive analysis)

John W.Creswell (1998 : 15 อ้างถึงใน ; ชาย โพธิสิตา. 2549 : 25) เป็นกระบวนการค้นคว้าวิจัยเพื่อหาความเข้าใจบนพื้นฐานของระเบียบวิธีอันมีลักษณะเฉพาะที่มุ่งการค้นพบประเด็นปัญหาทางสังคม หรือปัญหาของมนุษย์ในกระบวนการนี้ นักวิจัยสร้างภาพหรือข้อมูลที่ซับซ้อน เป็นองค์รวม วิเคราะห์ข้อความ รายงานทัศนะของผู้ให้ข้อมูลอย่างละเอียด และดำเนินการศึกษาในสถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติ

สรุปได้ว่า วิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาสถานการณ์ที่เป็นไปตามธรรมชาติ โลกแห่งความเป็นจริง ในทุกมิติ มุ่งการค้นพบประเด็นปัญหาทางสังคม หรือปัญหาของมนุษย์ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อม มีการออกแบบการวิจัยที่ยืดหยุ่นได้ และมีตัวนักวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการวิจัย ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นวิธีการหลักในการเก็บข้อมูล และเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

บริบทโรงเรียนบ้านเหล่า

1. ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา

โรงเรียนบ้านเหล่า ตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2469 โดยหลวงผดุงประชากร นายอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย เป็นผู้จัดตั้งขึ้น ตามระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น เรียกว่าโรงเรียน “ประชาบาล ” ใช้ศาลาวัด บ้านเหล่าเป็นสถานที่เรียน นายศรี อันไชยบุญ เป็นครูใหญ่ มีหมู่บ้านในเขตรับผิดชอบ 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเหล่า บ้านมะเห็บ บ้านแก่นท้าว (พ.ศ. 2489 บ้านแก่นท้าวแยกไปจัดตั้งโรงเรียนใหม่ ชื่อโรงเรียนบ้านแก่นท้าวในปัจจุบัน)

พ.ศ.2507 โรงเรียนย้ายจากศาลาวัดบ้านเหล่า มาปลูกสร้างเป็นอาคารเอกเทศในพื้นที่ปัจจุบัน ซึ่งได้จากการบริจาค และที่สาธารณะ จำนวน 32 ไร่ ชาวบ้านได้บริจาคเงินสมทบสร้างอาคาร เป็นเงิน 69,997 .00 บาท ตั้งชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนบ้านเหล่า (ราษฎร์สามัคคี)”

พ.ศ. 2509 โรงเรียนได้โอนไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การศึกษา ประชาบาล กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย

พ.ศ. 2515 เปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น “โรงเรียนบ้านเหล่า (ครูประชาชนุเคราะห์)”

พ.ศ. 2523 โอนไปสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. 2546 ยุบรวมหน่วยงานทางการศึกษา เข้าสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ถึงปัจจุบัน

การจัดการเรียนการสอนและการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

ระยะแรกเปิดสอนชั้นมูล ชั้นเตรียมก่อน จึงเข้าเรียนชั้น ป.1 - 4

พ.ศ. 2515 ได้รับอนุมัติให้ขยายการจัดการศึกษา จากชั้น ป.1 - 7

พ.ศ. 2521 เปิดขยายการศึกษาภาคบังคับ 6 ปี จากชั้น ป. 1- 6 ตามแผนการศึกษา

ชาติ

พ.ศ. 2520

พ.ศ. 2528 ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนในระดับก่อนประถมศึกษา (เด็กเล็ก)

พ.ศ. 2537 ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนก่อนประถมศึกษา ชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2

พ.ศ. 2540 ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (โครงการขยาย

โอกาสทางการศึกษา)

อาคารเรียน อาคารประกอบ

พ.ศ. 2517 บ้านพักครู แบบกรมสามัญ 1 หลัง

พ.ศ. 2519 โรงฝึกงานแบบกรมสามัญ 1 หลัง

พ.ศ. 2522 บ้านพักครูแบบกรมสามัญ 1 หลัง

พ.ศ. 2523 อาคารเรียน แบบ ป.1 ฉ 1 หลัง 6 ห้องเรียน

พ.ศ. 2525 อาคารเรียน สปช. 103/26 1 หลัง

พ.ศ. 2527 อาคารเรียน สปช. 103/26 1 หลัง

พ.ศ. 2529 บ้านพักนักร้องฯ 1 หลัง

พ.ศ. 2535 อาคารเรียน สปช. 105/29 1 หลัง 4 ห้องเรียน

พ.ศ. 2538 สร้างส้วม สปช. 601/26 1 หลัง 4 ที่

พ.ศ. 2540 สร้างส้วม สปช. 601/26 1 หลัง 2 ที่

พ.ศ. 2551 สร้างส้วม สปช. 1 หลัง 4 ที่

ทำเนียบผู้บริหารโรงเรียนบ้านเหล่า

ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2469 จนถึงปัจจุบัน โรงเรียนบ้านเหล่า มีผู้บริหารในตำแหน่ง ครูใหญ่
อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 10 คน ดังนี้

1. นายบุญศรี อัญไชยบุญ ตำแหน่ง ครูใหญ่ พ.ศ. 2469 - 2476
2. นายมัน ศรีจันทร์พล ตำแหน่ง ครูใหญ่ พ.ศ. 2476 - 2480
3. นายประสาร กรรณิการ์ ตำแหน่ง ครูใหญ่ พ.ศ. 2480 - 2488
4. นายจำรัส สิมศิริวัฒน์ ตำแหน่ง ครูใหญ่ พ.ศ. 2488 - 2490
5. นายประสาร จีระออน ตำแหน่ง ครูใหญ่ พ.ศ. 2490 - 2523
6. นายสุวิทย์ อรรถโยโค ตำแหน่ง ครูใหญ่ พ.ศ. 2523 - 2524
7. นายประสาร จีระออน ตำแหน่ง อาจารย์ใหญ่ พ.ศ. 2524 - 2528
8. นายศุภกิจ ดุลยเกียรติ ตำแหน่ง อาจารย์ใหญ่ พ.ศ. 2528 - 2534
9. นายจารึก โยทัยเที่ยง ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ พ.ศ. 2534 - 2551
10. นายสุเรนทร์ ชัดิยะวงศ์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ พ.ศ. 2551 - ปัจจุบัน

2. ที่ตั้งโรงเรียน

โรงเรียนบ้านเหล่าตั้งอยู่หมู่ที่ 14 ตำบลเม็กดำ อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม หลักกิโลเมตรที่ 10 ถนนพยัคฆภูมิพิสัย - พุทไธสง ห่างจากที่ว่าการอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ระยะทาง 12 กิโลเมตร เป็นสถานศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เบอร์โทรศัพท์ 043-761212 เว็บไซต์โรงเรียน <http://www.ban-lao.com>

3. ขนาดและพื้นที่ของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านเหล่ามีพื้นที่ทั้งสิ้น 31 ไร่ โดยใช้สำหรับปลูกสร้างอาคารเรียน อาคารประกอบ อื่น ๆ สนามกีฬา และพื้นที่ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์สำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้

4. หมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านเหล่า มีหมู่บ้านเขตบริการ 6 หมู่บ้าน ในเขตตำบลเม็กดำ แยกตามหมู่บ้าน ดังนี้

1. บ้านเหล่า หมู่ที่ 3 จำนวนครัวเรือน 124 หลัง จำนวนประชากร 539 คน
2. บ้านมะเห็บ หมู่ที่ 13 จำนวนครัวเรือน 189 หลัง จำนวนประชากร 712 คน
3. บ้านเหล่าจิว หมู่ที่ 14 จำนวนครัวเรือน 89 หลัง จำนวนประชากร 379 คน
4. บ้านดอนแคน หมู่ที่ 18 จำนวนครัวเรือน 66 หลัง จำนวนประชากร 265 คน
5. บ้านโนนสำราญ หมู่ที่ 19 จำนวนครัวเรือน 84 หลัง จำนวนประชากร 357

6. บ้านเหล่าหนองขาม หมู่ที่ 22 จำนวนครัวเรือน 84 หลัง จำนวนประชากร 367 คน

5. สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของชุมชน

การบริหารความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนบ้านเหล่า เป็นการร่วมแรงร่วมใจระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นอย่างมากในอันที่จะร่วมใจกันพัฒนาโรงเรียนและชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าคู่กันไปโดยโรงเรียนกับชุมชนต้องร่วมมือกันระดมสรรพกำลังทั้งหลายในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนโรงเรียนต้องเป็นไปอย่างใกล้ชิดกัน ไม่แตกแยกกัน ร่วมเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างจริงจังที่ผ่านมาโรงเรียนบ้านเล้ามีการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างต่อเนื่องทั้งการออกเยี่ยมบ้าน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมการเลือกตั้ง การประชุม ผู้ปกครองนักเรียน การประชาสัมพันธ์ข่าวสาร การอำนวยความสะดวกอาคารสถานที่และเป็นแหล่งให้บริการวิชาการแก่บุคคล ชุมชนในทุกด้าน ซึ่งในการบริหารจัดการโรงเรียนยุคใหม่ต้องมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความรู้ มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ กระบวนการเรียนรู้มีชีวิตชีวา สนุกสนานมีการเล่นกีฬา ดนตรี ได้ทำกิจกรรมตามความต้องการและความสนใจอย่างมีความสุข สามารถจัดการความรู้ด้วยตนเองได้ตามเจตนารมณ์ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืนในระยะยาว การพัฒนาการศึกษาจำเป็นต้องร่วมแรงร่วมใจกันผลักดันอย่างต่อเนื่องทั้งองค์กรหลักคือหน่วยงาน การศึกษาและความร่วมมือของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นเรื่องจำเป็นในยุคปฏิรูปการศึกษา การมีตัวแทนของประชาชนเข้ามารับรู้และมีส่วนช่วยงานการศึกษาในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรศาสนา และเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการสนับสนุนส่งเสริมเติมเต็ม ก็เป็นที่ยอมรับว่าการศึกษาเป็นภารกิจของทุกคนที่จะต้องช่วยกันพัฒนา ในขณะที่เดียวกันการปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอน การได้มีส่วนร่วมกับชุมชนในกิจกรรมต่างที่โรงเรียนสามารถนำผู้เรียนไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ได้เป็นภาพของการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เพราะผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งการออกสู่ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในสังคมฐานความรู้และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องในด้านการสนับสนุนและด้านการลงมือดำเนินการด้วยกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อคุณภาพของนักเรียนเป็นสำคัญ

สภาพชุมชนในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนบ้านเหล่าเป็นพื้นที่ราบเหมาะสำหรับทำการเกษตรกรรม โรงเรียนอยู่ติดกับหมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก

และทำไร่มันสำปะหลัง ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การปศุสัตว์ ได้แก่ เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย เลี้ยงหมู เป็นต้น และมีอาชีพรอง คือ รับจ้างทั่วไป และจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน นับถือศาสนาพุทธ ภาษาถิ่นที่ใช้คือ ภาษาอีสาน มีศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ตามแบบของชาวอีสานคือ ฮีตสิบสอง คลองสิบสี่ ประชากรในชุมชนมีนิสัยโอบอ้อมอารี ชอบความสนุกสนาน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ยึดมั่นในจารีตประเพณี มีแหล่งน้ำใช้คือลำพังชู การคมนาคมระหว่างโรงเรียนกับอำเภอพยัคฆภูมิพิสัยและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 สะดวกสบายระยะทางจากโรงเรียนถึงถนนเส้นหลักประมาณ 3 กิโลเมตร ซึ่งประชากรส่วนใหญ่จะอพยพไปทำงานต่างจังหวัดหรือในเขตกรุงเทพมหานคร นักเรียนจึงต้องอาศัยอยู่โดยลำพังหรือกับญาติผู้ใหญ่ทำให้ขาดความอบอุ่น ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องต่าง ๆ เช่น ปัญหานักเรียนขาดเรียนบ่อย ปัญหายาเสพติด ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียน ปัญหาการออกจากโรงเรียนกลางคัน ปัญหาการทะเลาะวิวาทและปัญหาด้านสุขภาพของนักเรียน และยังส่งผลทำให้นักเรียนขาดความเข้มแข็งทางวิชาการ จากสภาพปัญหาดังกล่าวคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้นำชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน มองเห็นว่าควรดำเนินการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนบ้านเหล่าโดยรวมอยู่ในระดับน้อย จึงทำให้โรงเรียนบ้านเหล่าไม่สามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในยุคของปฏิรูปการศึกษาได้ตามเจตนารมณ์ของกระทรวงศึกษาธิการที่ตั้งไว้ในการจัดการศึกษาได้อย่างแท้จริง

6. ขนาดของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านเหล่าเป็นโรงเรียนขยายโอกาสขนาดใหญ่

7. ระดับการศึกษา

โรงเรียนบ้านเหล่าจัดการศึกษา 3 ระดับคือ 1) ระดับชั้นอนุบาล 2) ระดับชั้นประถมศึกษา 3) ระดับชั้นมัธยมศึกษา

8. ข้อมูลนักเรียน

ตารางที่ 1 จำนวนนักเรียนปีการศึกษา 2555 (ข้อมูล ณ วันที่ 10 พฤศจิกายน 2556)

ชั้นเรียน	จำนวน ห้องเรียน	จำนวนนักเรียน			หมายเหตุ
		ชาย	หญิง	รวม	
อนุบาล ปีที่ 1	1	11	14	25	
อนุบาล ปีที่ 2	1	20	7	27	
รวม	2	31	20	59	
ประถมศึกษาปีที่ 1	1	20	12	32	
ประถมศึกษาปีที่ 2	1	15	18	33	
ประถมศึกษาปีที่ 3	2	22	16	38	
ประถมศึกษาปีที่ 4	1	15	14	29	
ประถมศึกษาปีที่ 5	1	14	11	25	
ประถมศึกษาปีที่ 6	1	19	12	31	
รวม	7	105	83	188	
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	1	19	12	31	
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	1	15	10	25	
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	1	14	13	27	
รวม	3	49	35	83	
รวมทั้งสิ้น	12	184	138	322	

9. ข้อมูลบุคลากรโรงเรียนบ้านเหล่า

ตารางที่ 2 จำนวนบุคลากรโรงเรียนบ้านเหล่า

เลขประจำ ตำแหน่ง	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	วุฒิการศึกษา	สาขาวิชา
5642	นายสุเรนทร์ ชติยวงค์	ผอ.ร.ร.	ศษ.ม.	การบริหารการศึกษา
5649	นายธงชัย สุทธะพินทุ	รอง ผอ.	ค.ม.	การบริหารการศึกษา
5446	นายสุมิตร สุนทรราช	ครู คศ.3	ศษ.บ.	การบริหารการศึกษา
5648	นายสมจิตร วาระโก	ครู คศ.3	กศ.บ.	สังคมศึกษา
5655	นายสุมิตร ลดาวัลย์	ครู คศ.3	กศ.บ.	ศิลปศึกษา
5091	นายสุนันท์ พลอาษา	ครู คศ.3	กศ.ม.	การวัดผลการศึกษา
7295	นายศุภชัย สุวรรณพัฒน์	ครู คศ.3	กศ.บ.	พลศึกษา
5647	นางเกวรินทร์ สุทธะพินทุ	ครู คศ.3	กศ.ม.	จิตวิทยาแนะแนว
5653	นางนิศารัตน์ สุวรรณพัฒน์	ครู คศ.3	กศ.บ.	บรรณารักษ์
5652	นางอัมพร ลดาวัลย์	ครู คศ.3	กศ.บ.	ประถมศึกษา
696	น.ส.กชกมล ประวันจะ	ครู คศ. 3	กศ.ม.	การบริหารการศึกษา
5465	น.ส.จิรณา อุดมอริยทรัพย์	ครู คศ. 3	กศ.ม.	การวิจัยการศึกษา
501	น.ส.ปราณี พลเรืองทอง	ครู คศ. 2	ค.บ.	ภาษาอังกฤษ
7296	นายอนุพล อุปนันท์	ครู คศ. 2	ค.บ.	เกษตรกรรม
7294	นายอัษฎากร เกตมาลา	ครู คศ. 1	ค.บ.	นวัตกรรมเทคโนโลยี การศึกษา
7322	นายศักดิ์สิทธิ์ ภาภูตานนท์	ครู คศ. 1	กศ.บ.	วิทยาศาสตร์ทั่วไป
3487	น.ส.อนุทิน มาชนะนา	ครูผู้ช่วย	ศษ.บ.	สังคมศึกษา
-	นางกุลธิดา ภารวงษ์	พนักงานราชการ	บธ.บ.	คอมพิวเตอร์ฯ
-	นายบุญมี ศรีวงษา	ช่างครุภัณฑ์ 3	ค.บ.	ประถมศึกษา
-	นางลักษมาภรณ์ จีระออน	ครูพี่เลี้ยงเด็ก LD	บธ.บ	การจัดการ
-	นายสถิตย์ พันธุ์ทอง	นักรการภารโรง	ป.6	-
-	นายบุญเลิศ บุญมาก	นักรการภารโรง	ป.6	-

10. คณะกรรมการสถานศึกษา (แต่งตั้งเมื่อ วันที่ 20 ธันวาคม 2555)

ตารางที่ 3 จำนวนคณะกรรมการสถานศึกษา

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
1	นายศิริ มะลิลา	ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา
2	นายชัยรัตน์ อร่ามเรือง	กรรมการผู้แทนผู้ปกครอง
3	นายธงชัย สุทธิพิณฑุ	กรรมการผู้แทนครู
4	นายดำรง จันทะกา	กรรมการผู้แทนองค์กรชุมชน
5	นางสอน ยาสุขศรี	กรรมการผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
6	นายแสงชัย อันวิเศษ	กรรมการผู้แทนศิษย์เก่า
7	พระอภิวงโส	กรรมการผู้แทนพระภิกษุ
8	นายทอง อันทะบาล	กรรมการผู้แทนพระภิกษุ
9	นายบุญหนา มีละถาโก	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
10	นายอุดมศักดิ์ จีระออน	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
11	นายจรัส แสงอรุณ	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
12	นายทองเสาร์ แสงอรุณ	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
13	นายสุพจน์ สรรพสอน	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
14	นายอำนาจ รัชชี	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
15	นายสุเรนทร์ ชติยะวงศ์	กรรมการและเลขานุการ

11. ตราสัญลักษณ์ประจำโรงเรียน

ตราประจำโรงเรียน ตราประจำโรงเรียนเป็นรูปเสมา อันหมายถึง ความล้ำเลิศทางปัญญา ตั้งอยู่บนรากฐานที่มั่นคงและดีงาม โอบล้อมด้วยความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ คือ ทุภษ์ สมุทัย นิโรธ มรรค และความสว่างไสวโชติช่วงของปัญญา ที่ได้รับการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง

12. ปรัชญา (Philosophy)

“ปัญญา นรานํ รตนํ” แปลว่า ปัญญาคือแสงสว่างของนรชน

13. คำขวัญ (Slogan)

ใฝ่เรียนรู้ คู่คุณธรรม น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง

14. สีประจำโรงเรียน

สีเหลือง สีฟ้า

15. อักษรย่อ ระดับประถมศึกษา “บ.ล.” ระดับมัธยมศึกษา ม.บ.ล.

16. อัตลักษณ์ โรงเรียน ชื่อสัตย์ ยิ้มง่าย ไหว้สวย

17. เอกลักษณ์โรงเรียน ภูมิทัศน์ร่มเย็น เน้นคุณธรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

พิมนต์ ศรีสำอางค์ (2550 : 132) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 3 โดยรวมและรายด้านอยู่ระดับมาก

โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน และการให้บริหารชุมชน

เมื่อจำแนกตามสถานภาพและขนาดของโรงเรียน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. เมื่อเปรียบเทียบระดับปัญหาการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าโดยรวม และรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อจำแนกตามสถานภาพเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียนเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดเล็กอยู่ในระดับมากทุกด้าน

สุพรม จอมทอง (2550 : 133) ได้ทำศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโรงเรียนหนองหัวช้างวิทยา อำเภอพรเจริญ จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาค้นคว้า สรุปผลได้ว่า ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจและไม่มีความมั่นใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองโรงเรียนขาดการประสานงานกับชุมชน ซึ่งส่งผลให้การพัฒนากำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาค้นคว้าใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาคือ การประชุมปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน มีการร่วมสรุปผล การอภิปรายผล ร่วมกันในการแสดงความคิดเห็น ผู้ศึกษาค้นคว้าและกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า ได้นำประสบการณ์จากการศึกษาดูงานมาวางแผนโดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การประสานงานกับชุมชนโดยใช้กิจกรรม 3 กิจกรรม คือ การเดินเฝ้าไร่บึก การร่วมทำบุญประเพณี และการอบรมจริยธรรม

พีรพล พุทธวงศ์ (2551 : 3) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานการให้บริการแก่ชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม” ของมงคล รุณธาตุ พบว่า มีการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นที่หลากหลายในการบริหารสถานศึกษา ทั้งประเภททรัพยากรบุคคล ประเภททรัพยากรทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น ประเภททรัพยากรทางธรรมชาติ และประเภททรัพยากรทางสังคม, สถานศึกษาให้บริการด้านอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์แก่ชุมชน, สถานศึกษากับชุมชนใกล้ชิดกันดี, ผู้เรียนออกไปร่วมกิจกรรมกับชุมชน และชุมชนเข้าใจสถานศึกษาดีขึ้น แต่ก็พบ ปัญหาการบริหารสถานศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ในภาพรวมคือ การบริหารสถานศึกษาด้านการสร้างสัมพันธ์กับชุมชนได้รับการปฏิบัติน้อยกว่าการบริหารงานด้านอื่น และมีปัญหาอื่น ๆ ที่หลากหลาย เช่น ผู้ปกครองไม่สนใจการศึกษาของ

ผู้เรียน, ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา, ครูอาจารย์มีชั่วโมงสอนมากไม่มีเวลาให้บริการชุมชน, แหล่งทรัพยากรท้องถิ่นมีน้อย, ผู้ปกครองในชุมชนยากจนไม่ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา และชาววิศุครู้กัณฑ์ในการเผยแพร่เกียรติประวัติของสถานศึกษา เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้สถานศึกษามีความสัมพันธ์กับชุมชนด้วย ซึ่งกำหนดไว้หลายมาตราด้วยกัน ดังนั้นการบริหารสถานศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนจึงควรได้รับความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม โดยบริหารงานทั้ง 5 ด้านคือ งานวิชาการ งานธุรการ งานบุคคล งานกิจการนักเรียน และงานด้านการสร้างสัมพันธ์กับชุมชน ให้เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารสถานศึกษาด้านการสร้างสัมพันธ์กับชุมชน จะดำเนินงานได้หลากหลาย ถ้าหากผู้บริหารสถานศึกษาจะดำเนินการอย่างจริงจังและจริงใจ ก็จะช่วยแก้ปัญหาการบริหารสถานศึกษาด้านการสร้างสัมพันธ์กับชุมชนได้รับการปฏิบัติไม่น้อยกว่าการบริหารงานด้านอื่นได้

วิไลลักษณ์ แก้วนพรัตน์และคณะ (2551 : 169) ได้ศึกษาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยะปี พบว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยะปี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยะปี อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ งานให้บริการชุมชนด้านต่าง ๆ และงานเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น และอยู่ในระดับปานกลาง 4 ด้าน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คืองานรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน งานบทบาทร่วม ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน งานประชาสัมพันธ์ และงานจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิและในการเปรียบเทียบการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยะปี จำแนกตามสถานภาพในการดำรงตำแหน่งและขนาดของโรงเรียน พบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

สิริพันธ์ ณ พัทลุง (2551 : 73) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนดงเค็งศึกษา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่าผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษา ในลักษณะของการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ชุมชนกล้าเสนอความคิดเห็นชี้แนะแนวทางในการจัดการศึกษา ซึ่งทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น บุคลากรในสถานศึกษาและชุมชน เห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน ผู้ปกครองและชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อร่วมประชุมวางแผน กำหนดนโยบาย/แผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน

ปัจฉิม เชื่อมไธสง (2552 : 96 - 97) ได้ศึกษาการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนคอนสวรรค์ อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การพัฒนาการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้ดำเนินการประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ กล่าวคือ ชุมชนให้ความร่วมมือและการยอมรับในการดำเนินงานของทางโรงเรียนมากยิ่งขึ้นได้รับความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมทั้งทางด้านวิชาการ กิจกรรมการบริหารจัดการ โดยร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา การให้คำแนะนำในการดำเนินงานของโรงเรียนและให้การช่วยเหลือด้านวัสดุอุปกรณ์ทางการเรียนการสอนต่าง ๆ เกิดความตระหนักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากขึ้น มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องภายใต้หลักการวิจัยปฏิบัติการ มีเครือข่ายผู้ปกครองที่เข้มแข็ง และชุมชนให้การช่วยเหลือและสนับสนุนโรงเรียน ทำให้การพัฒนากิจกรรมงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ณัฐพล วิเศษ (2552 : 141 - 142) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนบ้านเถลิง อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ผู้ปกครอง ชุมชนมีความพึงพอใจในการดำเนินกิจกรรม ผู้ปกครองภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผน ดีใจที่ได้รับการบริการที่ดีและเป็นกันเองต่างฝ่ายต่างให้เกียรติซึ่งกันและกัน ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการช่วยเหลือ สนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์กีฬาเงินงบประมาณสนับสนุนงานทางด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้พัฒนาในทุก ๆ ด้าน

คำเพียร พรมาอาษา (2553 : 73) ได้ศึกษาการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนบ้านคูขาด อำเภอสตึก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ในครั้งนี้ ได้ประยุกต์ใช้หลักการวิจัยปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) ขั้นการปฏิบัติ (Action) ขั้นการสังเกต (Observation) ขั้นการสะท้อนผล (Reflection) โดยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนางานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนใช้กรอบการพัฒนา คือ สถานศึกษามีการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการร่วมมือกับชุมชน ผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจและให้บุคลากรในสถานศึกษา/ชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษา มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา เมื่อดำเนินการครบ 2 วงรอบแล้ว ทำให้บุคลากรของโรงเรียนเกิดความคุ้นเคยกับชุมชนมากขึ้น ชุมชนมีความกระตือรือร้นในการพัฒนา มีการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาโรงเรียน ชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมมากขึ้น ชุมชนเข้าใจการดำเนินงานของโรงเรียนและมาร่วมพัฒนาการศึกษาให้ดีขึ้นสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืนต่อไป

เสด็จ บำรุงพงษ์ (2553 : 44) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ชุมชนของโรงเรียนบ้านหนองจอก พบว่า การวางแผนปฏิบัติงานด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน

ให้ชัดเจนและมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบโดยตรงดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ มีการกำกับติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาต่อไปและร่วมกันวางแผนกันเปิดศูนย์อาชีพชุมชนขอรับการสนับสนุนงบประมาณและวิทยากรจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ติดตั้งกำลังไฟฟ้าให้เพียงพอ ร่วมกันสร้างข้อตกลงในการใช้อาคารสถานที่ เปิดบริการให้ชุมชนเข้ามาใช้ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์และสหกรณ์ร้านค้า โดยโรงเรียนจัดหาวัสดุอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการตามสมควร สร้างความตระหนักในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน ส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครู นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ยกย่องชมเชยผู้ปฏิบัติกิจกรรมทุกคน ปฏิบัติการให้ความรู้กับชุมชนในเรื่องการจัดการศึกษาของโรงเรียนตลอดจนบทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและรณรงค์ให้เห็นความสำคัญของการศึกษา ยกย่องชมเชยผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกคน การกำกับติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาต่อไป กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้เป็นรูปธรรม ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ เป็นผู้นำและสนับสนุนให้มีการก่อตั้งสมาคมผู้ปกครอง สมาคมศิษย์เก่าของโรงเรียน การกำกับ ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาต่อไป

เอมอร วิริยะขันติกุล (2555 : 102) ได้ศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานใน โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) สภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการกระจายอำนาจ ด้านการ บริหารแบบมีส่วนร่วม และด้านการบริหารจัดการที่ดี 2) แนวทางการพัฒนาการใช้บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพกลาง คือ 2.1) ด้านการกระจายอำนาจสถานศึกษาควรมีการแบ่งงาน 4 ฝ่าย อย่างชัดเจน โดยแต่ละฝ่ายมีผู้รับผิดชอบตามความรู้ ความสามารถอย่าง เหมาะสม โดยการออกคำสั่งแต่งตั้งแจ้งให้ทราบ และจัดทำโครงสร้างการบริหารงานอย่างชัดเจน ผู้บริหารต้องยอมรับ การตัดสินใจ และการแสดงความคิดเห็นของผู้รับผิดชอบงาน มีการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรภายในโรงเรียน การจัดสรรงบประมาณในการบริหารงานควรมีความรวดเร็ว และคล่องตัวมากกว่าที่เป็นอยู่จัดหาและอำนวยความสะดวก ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน 2.2) การบริหารแบบมีส่วนร่วม ให้ความรู้แก่คณะกรรมการ สถานศึกษาหรือเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการเข้ามามีบทบาท ในการบริหารงานในโรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบถึงประโยชน์ในการมีส่วนร่วม กับทางโรงเรียนต่อนักเรียนที่จะได้รับ และ 3) การบริหารจัดการ ที่ดี การบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลเข้ามาในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ นำระบบ PDCA เข้ามาบริหารจัดการภายใน โรงเรียน

จักรี วัฒนะ (2556 : 1-3) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนบ้านต้นหยงกาโบยชัยพัฒนา พบว่า 1) สภาพปัญหาด้านการบริหารงานด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน ปีการศึกษา 2554 ประเมินโดย ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และนักเรียน อยู่ในระดับ ปานกลาง 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน มีดังนี้ 2.1) ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนให้มากขึ้น 2.2) โรงเรียนควรจัดบริการให้ชุมชนได้ใช้บริการห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ หรือการใช้บริการด้านสถานที่ 2.3) โรงเรียนควรให้บุคลากรและนักเรียน มีส่วนร่วมในงานต่าง ๆ ของชุมชนให้มากขึ้น 2.4) ควรประสานให้หน่วยงานภายนอกเข้ามาสนับสนุนด้านต่าง ๆ และการอบรมด้านต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน และ 3) การประเมินโครงการมวลชนร่วมใจของโรงเรียนบ้านต้นหยงกาโบยชัยพัฒนา ปรากฏผลดังนี้ 3.1) การประเมินด้านสภาวะแวดล้อม โดยครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก 3.2) การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้นโดยครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก 3.3) การประเมินด้านกระบวนการโดยครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก 3.4) การประเมินด้านผลผลิตครู โดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และนักเรียน อยู่ในระดับมาก

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยในประเทศสรุปได้ว่า การบริหารจัดการงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หากมีกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพนำมาใช้ในการพัฒนา รวมไปถึงการปฏิบัติกิจกรรมที่ให้ทุกภาคส่วนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง อันจะส่งผลทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกันอย่างแน่นแฟ้น นอกจากนั้นในระหว่างการพัฒนาปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนยังเป็นการสร้างเจตคติที่ดีระหว่างกันไปด้วย และทุกครั้งหากมีการนิเทศติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องเป็นระบบแล้วจะทำให้เห็นจุดเด่นและจุดด้อยในการทำงาน และนำไปปรับใช้ในการพัฒนาส่วนที่ด้อยต่อไป จะทำให้การจัดการศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพโดยโรงเรียนกับชุมชน และเกิดพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

พาเทอร์โน (Paterno. 1999 : 1856-A) ได้ศึกษาการรับรู้ของสมาชิกคณะกรรมการโรงเรียนและศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครูที่เป็นจริงและคาดหวังโดยศึกษาการมีส่วนร่วมในด้านวิชาการต่าง ๆ คือ การวางแผน การกำหนดนโยบาย การพัฒนาการสอนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน บุคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับนักเรียน

บุคลากรของโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง การพัฒนาบุคลากรและการงบประมาณ การเก็บข้อมูลใช้แบบสำรวจสอบถามคณะกรรมการโรงเรียน จำนวน 101 คน ศึกษาวิเคราะห์ จำนวน 75 คน จากการศึกษาพบว่า สมาชิกคณะกรรมการโรงเรียนรับรู้การมีส่วนร่วมของครูที่เป็นจริง และความหวังในเรื่องการตัดสินใจเชิงเทคนิคที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การพัฒนาหลักสูตรการสอน และบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวกับนักเรียนส่วนศึกษานิเทศก์รับรู้ในลักษณะคล้ายกับคณะกรรมการดังกล่าวแต่ที่เพิ่มเติมก็คือ มีความคาดหวังในการมีส่วนร่วมของครูในการวางแผน และการพัฒนาบุคลากร สมาชิกคณะกรรมการโรงเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีความรู้เกี่ยวกับการมีบทบาทจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูน้อยมากในด้านที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องกับการงบประมาณ และการพัฒนาบุคลากรสมาชิกคณะกรรมการโรงเรียนและศึกษานิเทศก์มีความคาดหวังในเรื่องระยะเวลาในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจบริหารจัดการของโรงเรียน ไม่มีผลทำให้มีการรับรู้บทบาทหน้าที่เป็นจริงและบทบาทหน้าที่คาดหวังเกี่ยวกับมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครูต่างกัน

เดอลานีย์ (Delaney, 2000 : 2349-A) ได้ศึกษาความร่วมมือของผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับท้องถิ่น ภายใต้ระบบของโรงเรียนแห่งรัฐ/สาธารณะ โดยเน้นการศึกษาและทัศนคติของผู้ปกครองเกี่ยวกับการมีบทบาทในฐานะที่เป็นตัวแทนที่อยู่ในคณะกรรมการโรงเรียนที่เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนความพึงพอใจ/ไม่พอใจ ต่อช่องทางสื่อสาร ผลการศึกษาพบว่า 1) ความแตกต่างของการมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับบทบาทในการตัดสินใจของผู้ปกครองกับนักการศึกษาทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างกลุ่มทั้ง 2 ได้ 2) ช่องทางสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองที่เหมาะสมจะต้องเกี่ยวข้องกับเด็กหรือสถานการณ์ที่ไม่ก่อให้เกิดการโต้แย้งระหว่างกันได้ 3) เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทางอย่างเปิดเผยและต่อเนื่อง จะเพิ่มให้ผู้ปกครองมีสิทธิ์ในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมมากขึ้น 4) การที่ไม่ส่งเสริมให้มีการร่วมมืออย่างใกล้ชิดและเปิดเผยจะนำไปสู่การโต้แย้งและประท้วงเกิดขึ้น และ 5) เสียงเรียกร้องจากนักธุรกิจมีอาชีพมีบทบาทมากกว่าเสียงเรียกร้องจากบุคคลกลุ่มอื่น ๆ ในการทำให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการ

โกลด์ (Gold, 2000 : 2338-A) ได้ศึกษากระบวนการศึกษาทางสังคมที่ชุมชนแห่งหนึ่ง ได้ริเริ่มขึ้นในโรงเรียนชุมชน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาของเมืองฟิลาเดลเฟียเพื่อเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง ชุมชนและนักการศึกษา ให้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นหุ้นส่วนและร่วมมือกันในการจัดการศึกษาของโรงเรียนท้องถิ่นชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองส่วนมากเป็นผู้มีรายได้ต่ำ แนวความคิดของตนเองเคยถูกนักศึกษาละเลยไม่เห็นความสำคัญ แต่เมื่อได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ สามารถ

ช่วยให้ผู้ปกครองทั้งหลายตระหนักถึงการเข้ามาในหุ้นส่วน และมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ศึกษาของบุตรหลานการจัดชุมชนในองค์กรจึงเป็นผลดี เนื่องจากเป็นตัวกลางระหว่างครอบครัวกับโรงเรียนทำให้สามารถนำผู้ปกครองที่มีความรู้ความสามารถเข้าร่วมงานกับโรงเรียนได้ จึงถือว่าผู้ปกครองเป็นสมบัติอันมีค่าอย่างหนึ่ง ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า การชักนำให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จึงเป็นการทำให้ผู้ปกครองเป็นสมบัติทางด้านวัฒนธรรมและสังคมที่จะส่งเสริมช่วยเหลือในการจัดประสบการณ์ในการเรียนให้กับเยาวชนของท้องถิ่นได้

คูเปอร์แมน (Cooperman, 2001 : 853 – A) ได้ศึกษาความเข้าใจของสมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกตศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมถึงผู้บริหารสำนักงานเขต ครูผู้สอน ครอบครัว และนักเรียน จุดประสงค์ของผู้วิจัยวิจัย เพื่อจะอธิบายประสบการณ์ของผู้บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของผู้เกี่ยวข้องโดยการวิเคราะห์หลักการสี่ประการ คือ 1) การเข้าใจจุดประสงค์ของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 2) การจัดทีมบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 3) การเข้าใจบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง และ 4) การอภิปรายหัวข้อของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานการศึกษา พบว่าความร่วมมือของโรงเรียน และชุมชนเป็นหนึ่งในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และสมาชิกที่เกี่ยวข้องสามารถที่จะออกความเห็นต่อผู้บริหารในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้ ผู้ทำการค้นคว้าวิจัย สรุปว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นการเริ่มต้นทุกทางแม้ว่าในขณะนี้ยังไม่สมบูรณ์เต็มที่ เนื่องจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิกโรงเรียนชุมชนยังไม่สะท้อนให้ทุกฝ่ายได้รับทราบ

เซีย (Shea, 2001 : 3008 – A) ได้ศึกษาสำรวจและวิเคราะห์เกี่ยวกับความสำเร็จจากความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนมัธยม 3 แห่ง แถบนครหลวงในแอตแลนติกกลาง โดยเน้นพฤติกรรม และการพัฒนาของทั้งโรงเรียนและชุมชน โรงเรียนมัธยมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตั้งอยู่ในเขตเมือง ชานเมือง และในเขตชนบท การรวบรวมข้อมูลได้ใช้ 1) การสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน 2) การสัมภาษณ์ในสมาชิกในชุมชน 3) การใช้แบบสอบถามกับครูทั้ง 3 โรงเรียน 4) การสังเกตภาคสนามของผู้วิจัยเกี่ยวกับผลสะท้อนระหว่าง และหลังการเก็บข้อมูล และ 5) การวิเคราะห์จากเอกสารที่สำคัญของโรงเรียนและชุมชน ผลการศึกษาพบว่าในระยะแรกของการมีส่วนร่วมแต่ละฝ่ายต้องเรียนรู้วิธีการสรรหาแหล่งทรัพยากรที่ใช้ร่วมกันใครจะเป็นผู้ดูแลรักษาบุคลากรในโรงเรียนจะต้องทำงานเชิงลึก ในการสรรหาแหล่งทรัพยากรที่จะให้ชุมชนได้ใช้เพื่อที่จะให้เกิดความร่วมมือทั้งคู่ได้รับประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนั้นโรงเรียนต้องใช้ทรัพยากรมนุษย์โดยอาสาสมัครจากชุมชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของ และ

การลงทุนร่วมกันกับโรงเรียน สิ่งที่สำคัญก็คือการติดต่อส่วนตัวมีบทบาทสำคัญในการทำให้เกิด
หุ้นส่วนที่ประสบผลสำเร็จ

Park (2001 : 239) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างชุมชนโรงเรียนที่ปกครองตนเองการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในเกาหลี (Creating an Autonomous School Community: School-Based Management in Korea) ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการโรงเรียนไม่มีบทบาทตามที่คาดหวัง อำนาจการตัดสินใจด้านหลักสูตร งบประมาณ บุคลากรยังคงอยู่ที่ส่วนกลาง คือ รัฐบาล เขตการศึกษาไม่ได้กระจายอำนาจให้โรงเรียนเพียงพอ ความสำเร็จของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ ครูและผู้ปกครองมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการมากที่สุด บทบาทหน้าที่เหล่านี้ต้องถูกกำหนดไว้ในนโยบายทุกระดับ

ฮอล - เออร์บี้ (Hall - Irby, 2002 : 829 - A) ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจำนวน 7 คนที่เป็นครอบครัวชาวแม็กซิกัน อเมริกัน ในลักษณะการร่วมมือของบ้านโรงเรียน ชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ การสังเกต ภาพถ่าย และข้อมูลเชิงเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวชาวแม็กซิกัน - อเมริกันมีความรับรู้การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านโรงเรียนกับผู้ปกครองในลักษณะที่มีบางส่วนคล้ายคลึงกัน และบางส่วนแตกต่างกันไปจากการร่วมมือในรูปแบบดั้งเดิม โดยโรงเรียนรับรู้บทบาทของผู้ปกครองโดยอาศัยทำงานร่วมกันเป็นทีมงานหลักของโรงเรียนส่วนที่บ้านผู้ปกครองยังสามารถช่วยเหลือให้นักเรียนพัฒนา และทุนในการพัฒนามนุษย์ สังคม และวัฒนธรรมส่วนในรูปผู้ปกครองชุมชนแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ทางายกำแพงเครื่องกีดขวาง ทำให้สามารถไปมาหาสู่ระหว่างบ้านโรงเรียนและชุมชนได้มากยิ่งขึ้น การจัดการศึกษาทุกฝ่าย เพื่อสร้างสรรค์ดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์การจัดการศึกษาระดับชาติ

เฮอร์แมน (Hermann, 2002 : 2111-A) ได้ศึกษาการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ในโรงเรียนใหม่แห่งหนึ่ง โดยการสัมภาษณ์จากนักเรียน ผู้ปกครองและคณะอาจารย์ทั้งเป็นแบบรายบุคคลและเป็นกลุ่มเกี่ยวกับการมีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับลักษณะของชุมชนการเรียนรู้ให้โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งใหม่ ผลการศึกษาพบว่ามีปัจจัยสำคัญ 4 ปัจจัย มีบทบาทในการโครงการแต่งชุมชนได้แก่ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีการปฏิสัมพันธ์และเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชน การมีค่านิยมและความเชื่อร่วมกันและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และการมีพลังและอิทธิพลเชิงผลวัดที่สรุปขึ้นภายในชุมชน และหาว่าการสร้างชุมชนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในโรงเรียนเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นไม่ได้ ความพยายามในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ ซึ่งเน้นการวินิจฉัยความเชื่อ ค่านิยมที่ทุกคนมีส่วนร่วมและการปฏิบัติต่าง ๆ ของสมาชิกในชุมชนอาจทำให้ประคับช้อขัดแย้งทั้งในเรื่องขอบเขตและการกีดกันลดหายไป

แซนเดอร์ (Sanders. 2002 : 2118 - A) ได้ทำการศึกษาความต้องการความร่วมมือและการเพิ่มการสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของการเรียนของนักเรียนอัฟริกัน อเมริกัน โดยจัดรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการทดลองปฏิบัติเพื่อเพิ่มพูนความร่วมมือและการสื่อสารระหว่างผู้ปกครองนักเรียนและบุคลากรของโรงเรียน โดยผู้เข้าร่วมโครงการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการต้องปฏิบัติตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาปัญหา การสำรวจ การลงมือปฏิบัติและประเมินผลการศึกษา พบว่า เมื่อให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในโรงเรียนมากยิ่งขึ้น จะทำให้มีการเพิ่มการสื่อสารและความร่วมมือโรงเรียนกับผู้ปกครองมากยิ่งขึ้น นักเรียนมีผลการเรียนดีมากยิ่งขึ้น

ครุซเซอร์ (Cructcher. 2003 : 2929 - A) ได้ศึกษาการวิจัยปฏิบัติการเพื่อการค้นพบวิธีที่ผู้ทำงาน และผู้ร่วมวิจัยในหน่วยงานพัฒนาเยาวชน คือ หน่วยงานอนุรักษ์ของรัฐแคลิฟอร์เนียเรียนรู้วิธีการจัดการปัญหาที่องค์กรในด้านที่จะช่วยการเรียนรู้ของทีมและการพัฒนาภาวะผู้นำในการศึกษา ได้ใช้วงจรการเรียนรู้ซึ่งให้คำนิยามอธิบาย และวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ 3 ประการวิธีการศึกษาผู้อำนวยการอำนวยความสะดวกในการวิจัยได้รับเชิญมาศึกษาปัญหา ความคงทนของสมาชิกหน่วยงาน และข้อขัดแย้งระหว่างสมาชิกหน่วยงานกับสมาชิกหน่วยงานและคณะทำงาน ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดระบบของหน่วยงานอนุรักษ์แคลิฟอร์เนีย ผลการศึกษาที่สำคัญพบว่า การร่วมงาน 2 ด้าน การเรียนรู้แบบวงจรถัดเดียว และการสนทนาซึ่งมีผลกระทบทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อบรรยากาศองค์กรที่ศูนย์อนุรักษ์ ผู้ร่วมวิจัยกลุ่มการเรียนรู้การปฏิบัตินี้ ความสามารถในการผลิตของผู้ปฏิบัติงาน (ทีมการเรียนรู้) เพิ่มขึ้น อันเป็นผลของการมีส่วนร่วมในการสนทนาปฏิสัมพันธ์ของคณะทำงานกับหน่วยงานภายนอกปรับปรุงดีขึ้น อันเป็นผลของการจัดตั้งสถาบันที่ขยายออกเกี่ยวกับการสนทนาและการเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติการสนทนาลดความขัดแย้งลงจำนวนมากในการประชุมกับชุมชน การประชุมที่นำโดยสมาชิกหน่วยงานเพื่อการแก้ปัญหาและการวางแผนปฏิบัติ ข้อเสนอแนะและข้อเสนอนี้ ได้แก่ การสนทนาเป็นการร่วมทำงานที่ใช้ในระบบของหน่วยอนุรักษ์แคลิฟอร์เนีย และการเรียนรู้การปฏิบัติแบบสถาบันที่เต็มทีกว่านี้ จำเป็นต้องมีการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากคณะบริหารที่หน่วยบัญชาการและศูนย์ของเขต

โปรตุลิปแค (Protulipac. 2004 : 4373-A) ได้ศึกษาพรรณานาวิเคราะห์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ทำงานและความถี่ และรูปแบบการให้คำปรึกษาที่ใช้โดยที่ปรึกษาโรงเรียนกับครู ผู้บริหาร และตัวแทนที่ปรึกษาของชุมชน งานวิจัยนี้เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนปีที่ประสบการณ์ให้คำปรึกษาในโรงเรียน กับความถี่ในการให้คำปรึกษา โดยใช้รูปแบบของการให้คำปรึกษาและรูปแบบที่ได้รับความพึงพอใจจากครู ผู้บริหาร และตัวแทนของชุมชน ซึ่งวัดโดยแบบสำรวจการให้คำปรึกษาที่ปรึกษาโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า

กลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการทดลองนี้ไม่พบนัยสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนปีของประสบการณ์การทำงานกับรูปแบบของให้คำปรึกษาที่ใช้โดยกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่มที่ระบุข้างต้น นอกจากนี้งานวิจัยนี้จะไม่พบนัยสำคัญของความสัมพันธ์ของจำนวนปีประสบการณ์การทำงานและความถี่ของการให้คำปรึกษา รูปแบบ และรูปแบบที่ชอบ แต่ในการวิจัยกลับพบว่าข้อมูลและการให้คำปรึกษามีความสำคัญต่อการดำเนินงานในโรงเรียน การตอบแบบสอบถามหลัก ๆ รายงานให้เห็นว่ามีความถี่น้อยที่สุดในการให้คำปรึกษาของครูกับชุมชน แต่ก็พบว่ามี การเพิ่มระดับของความพึงพอใจในชุมชนเพิ่มมากขึ้นทุกครั้งที่มีการให้คำปรึกษา ยังพบว่ามีจำนวนค่าเฉลี่ยร้อยละสูงที่สุดในกลุ่มของการให้คำปรึกษาในชุมชน ชอบใช้วิธีการร่วมมือในการให้คำปรึกษากับครู ผู้บริหารและที่ปรึกษาชุมชนมากกว่าในกลุ่มผู้ปกครอง การสอนและแนะนำให้เกิดความเชี่ยวชาญในการให้คำแนะนำ ปรึกษา เป็นการบริการเบื้องต้นของการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนอย่างเป็นเครือข่าย และควรมีการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อให้เห็นข้อเท็จจริงมากกว่าเดิม

โอลิเวอร์ (Oliver. 2004 : 4343-A) ได้ศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านสื่อห้องสมุดของโรงเรียนในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้าใช้ในหลักสูตรมัธยมศึกษา งานวิจัยนี้เผยให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญนี้สามารถเป็นผู้ช่วยครูในการประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้โดยการบอกแหล่งทรัพยากรที่สามารถหาได้ทั่วไป การสอนแนวคิดในการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการสอนแก่ครู ทำให้ผู้เชี่ยวชาญด้านผลิตสื่อจึงถูกประเมินจากครูว่ามีแนวคิดและเก่งคอมพิวเตอร์หลักฐานที่แสดงให้เห็นการร่วมมือกันในการทำงานนั้นดูเหมือนว่าจะมีอยู่อย่างบางตา มีครูหลายคนที่กล่าวว่าการวางแผนเพื่อจัดตารางเรียน ตารางสอนนั้นต้องคำนึงถึงศูนย์การเรียนรู้เพื่อเลือกสื่อมาใช้ด้วย ผู้เชี่ยวชาญการจัดเก็บสื่อของห้องสมุดโรงเรียนดูเหมือนว่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญวิชาชีพต้องคอยมาสอนและแนะนำแนวแก่ครูผู้สนใจการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ ประกอบการสอนในชั้น ครูกลุ่มหนึ่งเห็นว่า ผู้เชี่ยวชาญพิเศษในการจัดทำสื่อเหล่านี้มีความเป็นผู้นำในการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้เพราะครูเห็นว่าผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้สามารถใช้และมีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มากกว่าครูผู้สอน

สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างประเทศ ทำให้ได้ข้อสรุปว่า การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นงานสำคัญที่สุดต่อการบริหารสถานศึกษาและชุมชน เปรียบเสมือนน้ำมันหล่อลื่นที่จะทำให้การบริหารงานคล่องตัวขึ้น ทั้งนี้แนวทางในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนจะต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ด้วยความจริงใจ ตรงไปตรงมา มีการติดต่อกับชุมชนที่มุ่งให้เกิดเจตคติที่ดี โดยใช้วิธีการที่หลากหลายที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชนทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน เกิดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และยังเป็น การส่งเสริมกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น ชุมชนสามารถเสนอนโยบายในการจัด

การศึกษาทั้งจัดการศึกษาระดับชุมชน ระดับชาติ และปัจจัยหลักที่สำคัญอันจะนำมาซึ่งความสำเร็จในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน คือ ความเป็นผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ การสื่อสาร ปฏิบัติงานร่วมกับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ด้วยความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีด้วยความเสมอต้นเสมอปลาย โรงเรียนและชุมชนจะได้มีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันอันจะนำความเจริญมาสู่สถานศึกษาและชุมชนต่อไป

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยเป็นบุคลากรคนหนึ่งของโรงเรียนบ้านเหล่า มีความสนใจตั้งใจที่จะศึกษาพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโรงเรียนบ้านเหล่า เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น อันเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนบ้านเหล่าให้เป็นที่ยอมรับและดียิ่งขึ้นต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY